

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Enela Veiksalu
TARTU VALLAS TÖÖTAVATE LAPSEHOIDJATE ARVAMUSED LAPSE KÕNE
ARENDAMISEST HOIDJAKEELE TOEL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: õpetaja Ilona Võik
Kaasjuhendaja: õpetaja Tiia Krass

Tartu 2021

Resümee

Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele toel

Hoidjakeel on väikelapse kõne arengus tähtsas rollis, kuid varem pole uuritud, millised võimalused on lapsehoidjatel lapsehoius väikelapse kõnet hoidjakeele toel arendada.

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele kaudu. Bakalaureusetöös viidi läbi kvalitatiivne uurimus, kasutades mugavusvalimit. Andmeid koguti empiirilise struktureeritud individuaalintervjuuga ning andmeanalüüsis kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Uurimusest selgus, et lapsehoidjad hindavad enda teadmisi lapse kõne arendamisel hoidjakeele toel nõrgaks. Nad arvavad, et enam kõne arendamisele fokuseeritud koolitusi aitaks nende oskusi arendada. Nende sõnul oli oluline laste kõne arengut rohkem toetada, et lapsed saaksid enda soove ja vajadusi verbaalselt väljendada. Võimaliku takistusena tõid lapsehoidjad veel välja suure laste arvu rühmades ning laste tiheda päevakava, mistõttu ei saa lapsehoidjad lastele piisavalt üks ühele tähelepanu pöörata.

Võtmesõnad: lapsele suunatud kõne, lastekeel, hoidjakeel

Abstract

Developing Child Speech with the Support of Child Directed Speech on the Example of Babysitters' Opinion in Tartu Municipality

Caregiver's language plays an important role in the development of toddler speech, however, it is not known what opportunities babysitters have in childcare to develop toddler speech with the help of the caregiver's language. The aim of the bachelor's thesis was to find out the opinions of nannies working in Tartu municipality about the development of child speech through the language of the nursing. In the bachelor's thesis, a qualitative study was conducted using a convenience sample. Data was collected through empirical structured individual interviews and inductive content analysis was used in the data analysis. The study showed that nannies rate their knowledge of developing child speech as weak with the help of the nursing language. They think that more training would help to develop their skills. According to them, it is important to support the development of child speech more so that children could express their wishes and needs verbally. As a possible obstacle, in addition to the lack of training, the nannies pointed out the large number of children in groups and the busy daily schedule of the children, which is why the nannies cannot pay enough individual attention to the children.

Keywords: child directed speech (CDS), child speech, nursery language

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Kõne, mida laps kuuleb, ja lapsele kuuldav kõne	5
1.2 Keele omandamine lapseas	7
1.3 Eesti laste esimesed sõnad	8
1.4 Sõnaliigid lapse- ja hoidjakeeles	10
1.5 Lapse kõne pikkus esimestel eluaastatel	13
1.6 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	14
2. Metoodika	14
2.1 Valim	15
2.2 Andmete kogumine	16
2.3 Andmete analüüs	16
3. Tulemused	17
3.1 Väikelapse kõne arendamine lapsehoius	18
3.2 Lapsehoidjate arvamused hoidjakeelest ja selle kasutamisest lapsehoius	20
3.3 Lapsehoidjate vajadused tõhusamaks hoidjakeele kasutamiseks	24
4. Arutelu	26
Tänu sõnad	29
Autorsuse kinnitus	30
Kasutatud kirjandus	30
Lisad	
Lisa 1. Intervjuu kava	
Lisa 2. Väljavõte ühe intervjuueeritava transkriptsioonist	
Lisa 3. Väljavõte koondatud transkriptsioonist	
Lisa 4. Väljavõte QC Amap kasutamisest kodeerimisel	
Lisa 5. Väljavõte kategooriate loomisest ning koodide jaotamisest Exeli tabelis	

Sissejuhatus

Keel on kõige olulisem vahend suhtlemiseks ning see kannab edasi ühiskondlikku mälu (Veisson, 2017). Hoidjakeel on rütmiline kõne tüüp, mida kasutavad emad kogu maailmas, suheldes oma väikelapsega (Bendixen & Pelaez, 2010). Hoidjakeel, pannes aluse lapse kõne arengule, on aga väga tähtsas rollis ning teadlikkust selle kohta peaks nii vanemates kui ka teistes lastega tegelevates täiskasvanutes tõstma. Oluline on, et lapsehoidjad, kes veedavad lapsega suurema osa argipäevast, kui laps on ärkvel, mõistaksid, mil viisil saavad nemad kõige enam kaasa aidata väikelapse kõne arengule.

Hoidjakeelde ehk keelelisse sisendisse on suhtunud läbi aja pigem negatiivselt, nimetades seda ninnutamiseks. Selle tõttu on ehk läinud kaduma selle keele tõeline väärtus, milleks on eeskätt lapse rääkima õpetamine ja sõnavara suurendamine. Erelt, Erelt ja Ross (2007) on „Eesti keele käsiraamatus“ paigutanud ninnutamise alla nii väikelapse kõne kui ka hoidjakeele. Kõrgesaar (2016) on oma doktoritöös aga ninnutamist seostanud pigem kuni aastasele lapsele suunatud kõnega.

Lapsehoidjad, olles teadlikud hoidjakeele olulisusest ning osates seda õigesti kasutada, annaksid suure panuse lapse kõne arengusse. Erinevad kursused võimaldavad lapsehoidjatel saada lapsehoidja kutsetunnistuse (tase 4 või tase 5). Luvi koolituskeskuses läbiviidava lapsehoidjakoolituse õppekava näitab, et lapse arengu toetamist on 38 akadeemilist tundi (Lapsehoidja tase 5 ..., 2020). See hõlmab aga palju erinevaid arengu toetamise punkte, selle sees kõne arendamist. Kõne arendamise osa koolitusel on siiski üsna väike (ca 6 ak tundi). Kutsekoja lehel on kirjas, et „lapsehoidja on töötaja, kes on omandanud vajalikud teadmised ja oskused laste hooldamiseks ning nende arengu toetamiseks“ (Kutsestandardid: Lapsehoidja, tase 5, 2016). Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele kaudu.

Bakalaureusetöö koosneb neljast peatükist, neist esimeses annab autor teoreetilise ülevaate varasematest uurimustest hoidjakeele ning lapse kõne arengu kohta ja nende tulemustest. Teises peatükis on uurimustöö metoodiline kirjeldus. Kolmandas peatükis toob autor välja uurimise tulemused ning neljandas osas on saadud tulemuste põhjal koostatud uurimuse analüüs.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Kõne, mida laps kuuleb, ja lapsele kuuldav kõne

Kõnes eristatakse kahte vormi: teise kõnest aru saamiseks passiivset ehk sensoorset kõnet ning enda mõtete väljendamiseks aktiivset ehk mootorset kõnet (Veisson, 2017). Nagu heal

lapsel ikka, on siin väljendeid veel. Passiivset ehk sensorset kõne saab nimetada ka keeleliseks sisendiks (sisendkeeleks) ning aktiivset ehk motoorset kõnet keeleliseks väljundiks. Hoidjakeel kuulub siin sisendkeele alla – see on kõne, mida laps kuuleb. Hoidjaku ka lastekeelt võib võtta kui üht registrit (Erelt *et al.*, 2007), kuid tuleb ära märkida, et lisaks nende kahe keele sarnasustele on ka erinevusi (Kõrgesaar, 2009). See tähendab, et täiskasvanu muudab oma keele lapsele sobilikumaks ning laps, kellele on kõne suunatud, pole keeleliselt veel nii arenenud, et rääkida vanemaga samal tasemel – seepärast on lapse keeleline väljund täiskasvanu kõnega võrreldes lihtsam.

Hoidjakeelt on peetud eelkõige keeleks, mida räägib ema oma lapsele, kuid tegelikult on see igasugune kõne, mida laps kuuleb (Kõrgesaar & Kapanen, 2016). Neid erinevaid keelelisi sisendeid, mida laps kuuleb, võib jagada kolmeks: pealtkuulatud kõne (pole otseselt lapsele suunatud, nt täiskasvanute omavaheline kõne); lapsele suunatud kõne (lapsele suunatud, kuid pole lihtsustatud) ning hoidjakeel (lapsele suunatud ning lihtsustatud kõne) (Kõrgesaar, 2016). Mugandatud ehk lihtsustatud keele võib omakorda jagada kaheks: vanemate ning lapse vaheline suhtlus (omakorda liigitatav veel ema hoidjakeeleks ning isa hoidjakeeleks) ja lapsele suunatud keel teiste isikute poolt (lapsehoidjad, vanavanemad, õed/vennad) (Kõrgesaar, 2016).

Lapsele suunatud hoidjakeelt iseloomustab õppimine, mis toimub tegevuste käigus. Seesugune õppimine on väga intiimne, emotsionaalne ning kõrvalt vaadatuna ei ole sellel õpetamise ning õppimisega seoseid (Kõrgesaar, 2016). Kõneledes lapsega, tuleb kasutada nii kerget, üldist ja läbipaistvat eneseväljendusviisi kui võimalik (Argus, 2010). Mida noorem on laps, seda rohkem on lapsele suunatud hoidjakeeles kaasas silmside, naeratused ja füüsiline kontakt (puudutus, pai) (Bendixen & Pelaez, 2010). Lapsele suunatud keelele omased tunnused on selged sõnad pikkade häälikutega (konsonandid ja vokaalid on pikendatud ja puhtad), lihtsamad ja lühemad laused, hellitussõnad, 1-2silbilised sõnad (3- või enamasilbilised sõnad lühendatakse) ja kõrgendatud hääletoon. Alla aastasele lapsele suunatud hoidjakeelt võib võrrelda laulmisega, sest hääle on mänglev ja kasutusel on erinevad miimikad (Bendixen & Pelaez, 2010). Hoidjakeeles on vähem verbe ja asesõnu ning kasutusel on kindla kõneviisi juures oleviku ainsuse kolmas pööre ja mitmuse esimene pööre (Erelt *et al.*, 2007). Mõned aspektid, mis viitavad hoidjakeelele, võivad vanemal avalduda ka veel siis, kui nende laps on juba täiskasvanud (endiselt soov last kaitsta ja toetada). Seega saab järeldada, et hoidjakeele üks eesmärkidest on hoolitsusvajadus.

Hoidjakeele erinevate tunnuste kaudu on võimalik teha järeldusi kõneleja eesmärkide kohta: soovib talle emotsionaalselt läheneda, tema tähelepanu saada, tema tegevust suunata,

last õpetada, hoiatada või aidata tal keelt mõista (Kõrgesaar, 2016). Võrreldes kõnega täiskasvanute vahel on lapsele suunatud kõnes väga tähtsal kohal direktiivid ehk käsud ja keelud. Nende kaudu on täiskasvanul suurim võimalus läbi kõne last suunata ja ohtude eest kaitsta. See tähendab seda, et lapsele suunatud keel on väga eriline, mis on mõjutatud konkreetsest suhtlusvajadusest ja käesolevast hetkest (Lauk, 2017). Samas ei ole direktiivid ainult lapse hoiatamiseks, vaid nende kaudu saab edukalt lapsele uusi sõnu õpetada, osutades erinevatele asjadele ja nende asukohale ruumis (nt *Too tädile kollane auto!*). Kaudsete palvete kaudu on võimalik lapsele aga õpetada ühiskondlikke sotsiaalseid norme (nt *Mida sa ütled, kui sa tuppa tuled?*).

Kordused hoidjakeeles on äärmiselt vajalikud siis, kui täheldatakse, et lapse kõne arengule tuleb see kasuks. Tatarmäe (2018), uurides erinevaid teooriaid ja uurimusi, jõudis järeldusele, et konkreetsetes vanuses pole tähtis korduste olemasolu, vaid see, et lapsele suunatud kõne on kohandatud sel hetkel lapse kõne arengu tasemega. Ta leidis veel, et lapse kasvades ja sõnavara suurenedes korduste hulk hoidjakeeles väheneb, kuna lapse arengu kohaselt pole kordamine enam vajalik (see ei anna midagi juurde). Seega on hoidjakeel väga dünaamiline ja seda saab seda kergelt kohandada lapse vanuse ja arengutasemega (Kõrgesaar, 2016). Kõrgesaare (2009) uuringutulemused näitasid, et lapse kasvades väheneb korduste hulk hoidjakeeles märgatavalt. Ta täheldas erinevas vanuses lapsele suunatud kordustes erinevaid funktsioone: kui 4-aastasele lapsele suunatud kõnes kasutati kordusi uute sõnade ning positiivse tagasiside andmisel, siis 7-aastasele mõeldud kordused pigem suunasid vestlusteemat ning korrates tehti vormiparandusi. Hoidjakeeles on korduste ilmselgeks ja suurimaks ülesandeks lapse sõnavara laiendamine, ehk siis üht sõna või fraasi korrates võiks eeldada, et see kinnistub lapse püsimällu paremini (Tatarmäe, 2018). Tatarmäe (2018) uuringutulemused näitasid, et enim kordusi oli kasutatud nimi- ja tegusõnade puhul, nende osakaal kõikidest kordustest kokku oli üle poole. Lisaks leiti, et korduste tipphetk oli siis, kui lapse vanus oli kaks eluaastat ja mõned kuud peale. Hiljem oli kordustes juba väikest langust näha.

Ei saa eeldada, et laps kõike, mida kuuleb, kohe kasutusele võtab. Laps kuuleb palju mahukamat sõnavara, kuid on kindlad etapid, kuidas ja millal ta selle omandab. Olulised on erinevad tehnikad, sealjuures näiteks sõnade, lausete, hääliitsuste ja käskluste kordamine.

1.2 Keele omandamine lapseas

Keele omandamist on Kõrgesaar ja Kapanen (2016) võrrelnud kõrgemale ronimisega: laps alustab algusest ja kasutab tuge, et jõuda kõrgemale; hoidjakeel on siin nagu redel: metafoor

annab mõista, et redeli astmed (mugandatud kõne tunnused) on ajutised ja neid võidakse piltlikult lisada, tugevdada või siis vajadusel eemaldada. Vanemad ja lapsehoidjad on seega otsekui redelipulkade paigaldajad ja juhendajad, kes lapse kõne arengule kaasa aitavad. (Kõrgesaar & Kapanen, 2016).

Bendixen ja Pelaez (2010) korraldasid uuringu, milles osalesid 12 kuu vanune hispaania tüdruk ja tema ema. Nad uurisid, millised ema häälelised tegevused kutsuvad 12 kuu vanusel lapsel esile enim lalisemist, ning katse ajaks eemaldati kõrvalised tegurid nagu ema ja lapse pilkkontakt ja emotsioonid. Tulemused näitasid, et mõlemad tegevused (lapse lalina imiteerimine kui ka ema suunatud kõne lapsele) tekitasid lapse lalinat, kuid jõuti järeldusele, et ema suunatud kõne lapsele ärgitas last enam lalisema kui ema kordused lapse lalinast (Bendixen & Pelaez, 2010).

Keelelist arengut mõjutab suuresti keskkond, milles laps kasvab, st kui laps on täiskasvanutega, kes temaga palju räägivad, areneb selle lapse kõne kiiremini (Veisson, 2017). Lapse kõne arengu heaks on võimalik täiskasvanutel palju ära teha: harjutada silpide ja sõnade hääldamist; kasutada nimisõnu erinevates käänetes; tegusõnade puhul anda lastele erinevaid kahesõnalisi näidislauseid; tegusõnade pöördeid; aidata lapsel vastata küsimustele täislausetega (Kivi & Sarapuu, 2009).

Hoidjakeele mõjutajaks on mõlema osapoole sugu, vanus, haritus ja haridus, kasvukeskkond ning see, kas lapsel on õde(sid) või venda(sid) (Kõrgesaar, 2016). Tulviste ja Urmi (2016) uuringutulemused näitasid, et esimesena perre sündinud laste sõnavara oli teistega võrreldes suurem. Nad seostasid seda sellega, et esiklapse puhul esineb rohkem talle suunatud kõnet, kuid juba järgmiste laste puhul tuleb tähelepanu ja lastele suunatud kõnet jagada. Samas on märkimisväärne see, et nendel lastel, kes viibisid palju lapsehoius või lasteaias, oli sõnavara kesisem. Seda väidet küll ei saa võtta kui ainuõiget, kuna polnud uuritud laste sõnavara enne lasteaeda minekut, ning pole uuritud ka, kas see mõjutab ka laste sõnavara tulevikus (Tulviste & Urm, 2016), kuid saab järeldada, et lasteasutustes esineb lapsele suunatud kõnet vähem, sest rühmades on lapsi palju ning õpetajatel on keeruline igale lapsele eraldi kõnet suunata.

1.3 Eesti laste esimesed sõnad

Lapsed vanuses 8-12 kuud ei kõnele, kuid mõistavad sõnu ja lihtsamaid lauseid juba varakult (Veisson, 2017), st et laps mõistab sõnade tähendust juba palju varem, kui ta neid hääldada suudab (Bendixen & Pelaez, 2010). Sloveenias korraldatud uuringu tulemused näitasid, et 8-9 kuu vanused imikud ütlesid selles vanuses oma esimesed sõnad, kuid mõistsid sel ajal juba

keskmiselt 30 sõna tähendust (Marjanovič-Umek, Fekonja-Peklaj & Podlesek, 2013). Sõnad, mida laps kuuleb, võib jagada kahte gruppi: aktiivne sõnavara (sõnad, mida laps kasutab oma kõnes) ja passiivne sõnavara (laps teab sõnade tähendust, aga oma kõnes ta neid ei kasuta) (Kivi & Sarapuu, 2009). Lapsed suhtlevad esialgu avatud klassi sõnadega, milleks on nimisõnad, verbid ja omadussõnad, ning suletud klassi sõnad omandavad nad hiljem, kuna neid kasutatakse lapsele suunatud kõnes vähem (ees-, ase- ja määrsõnad) (Marjanovič-Umek *et al.*, 2013).

Lihtsustatud lastekeelsete sõnade päritolu võib olla erinev: laste tehtud mugandused sõnades (*ema-emme*); sõnade esimeste silpide kordused (*mari-mamm*); loomanimetused nende hääliitsuste järgi (*lehm-muu*) (Sedrik, 2017). Uuritud on ka häälikute järjekorda sõnas ning leitud, et konsonantide ja vokaalide levinum järjestus lastekeeles on KVKKV (nt *mammu*, *jallu*) ning teisel kohal ok KVKV tüüpi sõnad (nt *papu*, *lutu*) (Pajusalu, 2001). Kraav (2017) on leidnud, et 1-2-aastase lapse sõnavara tänapäeval sarnaneb sõnavaraga, mida kasutasid lapsed 50 aastat tagasi.

Deminutiivtuletised on sõnad, mis on mugavamaks muudetud, et oleks lapsele keelepärasem (*issi*, *mammu*). Deminutiive on hoidjakeeles erinevaid: *u*-deminutiiv (*papu*), *ke(ne)*-deminutiiv (*lilleke-ne*) ja tüvemuutuslik deminutiiv (*emme*). Hoidjakeelele omaseimad on siiski *u*-tuletised ja tüvemuutuslikud deminutiivid ning *ke(ne)*-tuletisi on võimalik leida ka täiskasvanute omavahelistes vestlustes (Kõrgesaar, 2009; Erelt *et al.*, 2007).

Esimesed sõnad on need, mis aitavad lastel oma põhivajadused rahuldada. Tihtipeale on täiskasvanud lapse abistamisel liiga agarad ja sellega pärsivad tahtmatult lapse kõne arengut. On soovitatav vahepeal teadlikult kujundada olukord, kus laps peab ennast kõneliselt väljendama (Nt pannes lapsele toidu lauale, kuid puudub laualt lusikas – laps peab küsima lusikat) (Kivi & Sarapuu, 2009).

Schults, Tulviste ja Kaljumäe (2013) tegid uuringu, milles kasutati MacArthuri-Batesi suhtlemise arengu testi (edasipidi lühend: CDI - Communicative Development Inventories), et uurida laste kõne arengut, võttes arvesse laste vanust ja sugu. Mayor ja Mani (2019) uurisid CDI testi ning leidsid, et test on kohandatav erinevate tingimustega (keel, maht). Testi täidavad vanemad, märkides, milliseid sõnu lapsed mõistavad/ütleavad. Sõnad on testides ette antud ja vanemad peavad vaid märke sõna juurde tegema. Testis on vanused jagatud gruppidesse: 8-16 kuud, 16-30 kuud ja 30-37 kuud (see on vastavalt uurija soovile kohandatav ja muudetav). Testi abil saab uurida, kuidas areneb laste sõnavara, arvestades nende vanust, sugu ja eripärasid (Mayor & Mani, 2019).

CDI testi tulemusel leiti, et laste varase sõnavara suuruses on märgatavad individuaalsed erinevused, st mõnel lapsel sõnavara puudus, kui teine rääkis juba pikkade lausungitega (Schults *et al.*, 2013). Mitmed uuringud on näidanud, et tüdrukute sõnavara mahu areng on kiirem kui poistel (Schults, Tulviste & Konstabel, 2012; Schults *et al.*, 2013). Seda kinnitab Tulviste ja Urmi (2016) korraldatud uuring, milles on näha, et tüdrukute sõnavara on rikkalikum pea igas vanuses, mis uuringus oli välja toodud (uuriti lapsi vanuses 16-30 kuud). Samas saab võrdluseks tuua, et sloveeni lastel (vanuses 0,8-2,6) polnud märgatavaid erinevusi tüdrukute ja poiste sõnavara suuruses (Marjanovič-Umek *et al.*, 2013).

Schultsi jt (2013) testis osalenud laste esimesed sõnad olid (erinevale soole vaatamata samad nii poistel kui ka tüdrukutel) *ema*, *aitäh* ja *nämm-nämm*. Paar kuud hiljem oli laste sõnavara juba kahekordistunud ning lisandusid näiteks sõnad *auh-auh* ja *aidaa*. Kuu hiljem oli sõnavarale juurde tulnud *isa* ja *anna*. 16 kuu vanusel lapsel on uuringu kohaselt kasutusel juba keskmiselt 49 sõna. Uute sõnadena oli selleks ajaks lisandunud näiteks *auto*, *kass* ja *tita*. Uuringus osalesid 593 last ja nende vanemad, seega saab seda pidada üsna keskmiseks tulemuseks.

Eelneva testi tulemusel leidsid autorid, et eesti laste sõnavara areneb samas tempos nagu teisi keeli emakeelena rääkivate laste sõnavara. Eesti laste esimesed sõnad on enamjaolt nimisõnad ja jaotuvad omakorda kolme rühma: inimeste nimetused (nt *ema*, *isa*, *tita*); loomade nimetused (nt *kass*, *näü*, *koer*, *mõmm-mõmm*); esemed või objektid (nt *pall*, *lill*, *auto*) (Schults *et al.*, 2013). Ameerikas tehtud uuringus osalenud laste enim esinenud esimesed sõnad olid: *tere* (*Hi*), *head aega* (*Bye*), *pall* (*Ball*), *kass* (*Cat*) ja *koer/auh-auh* (*Dog/Woof Woof*) (Schneider, Yurovsky & Frank, 2015). Selles uuringus eemaldati esimeste sõnadena kuuldavad *emme/issi* (*mama/dada*), kuna see liialt sarnaneb lapse lalinaga ja nii võivad vanemad lapse lalinat pidada juba esimesteks sõnadeks. Siit saab järeldada, et nii Eesti kui ka Ameerika laste esimesed sõnad on üsna sarnased ning domineerivad nimisõnad (uuring korraldati 2503 lapsega ning kasutati nelja erinevat meetodit, sealjuures CDI).

Lapse kasvades kasvab ka tema sõnavara. Kui esialgu on lapse kõnes domineeriv nimisõnade rohkus, siis lisandub ajapikku sinna teist liiki sõnu. Teisisõnu liigub lapse kõne arenedes sõnavara objektikesksusest rohkem tegevuste ja suhete suunas (Kõrgesaar, 2009).

1.4 Sõnaliigid lapse- ja hoidjakeeles

Väikelapse ja täiskasvanu vestlust silmas pidades, võib väita, et enim kasutatakse kõnes nimisõnu, nimetades lapsele olulisi esemeid ja elusolendeid. Alles peale nimisõnade selgeks saamist liigutakse omadus- ja tegusõnade juurde, uurides esemete omadusi ning nende

otstarvet. Tegu- ja omadussõnad moodustavad väikelapse sõnavarast neljandiku (Schults *et al.*, 2012).

Arguse ja Kõrgesaare (2014) uuring näitab, et Eesti laste sõnavara on varases staadiumis nimisõnakeskne. Seda kinnitab ka Schultsi jt (2012) tehtud uuring, kus laste sõnavarast moodustasid nimisõnad üle poole ehk siis 50,4% kogu sõnavarast. Võrdluseks võib välja tuua, et see pole nii ainult Eesti laste puhul. Sloveenias tehti uuring, kasutades CDI testi, ning tulemus näitas, et seda keelt rääkivate laste sõnavaras varajases eas domineerivad nimisõnad (Marjanovič-Umek *et al.*, 2013). Võiks ju eeldada, et ilmselt on siis lastele suunatud hoidjakeeles ülekaalus nimisõnad, kuid lastele suunatud kõnes on vaid ¼ kõigist sõnadest nimisõnad (Argus & Kõrgesaar, 2014). Argus ja Kõrgesaar (2014) on jälginud kahe lapse kõne arengut kuni ühe aasta jooksul. Mõlema lapse puhul oli uuringu alguses sarnane nimisõnade hulk, mis moodustas keskmiselt 40% kogu sõnavarast. Uuringu lõpuks on laste nimisõnade kasutamissagedus vähenenud ja tegusõnade kasutuselevõtt suurenenud.

Esiialgu olid lastel kasutusel enamasti vaid juurverbid (nt *sööma*) ning juba teisest lindistusest oli uuritava tüdruku sõnavarast võimalik täheldada tuletatud verbi (nt *söötma*). Tüdruku esimeses lindistuses oli olemas juba esimene ühendverb (*tee lahti*). Vaatlusperioodi lõpuks olid lastel üsna ühesugused tulemused: juurverbide osakaal kogu tegusõnadest oli 85-89%, tuletatud verbide osakaal kõigist esinemisjuhtudes 3-5%. Ühendverbide osakaal oli lastel suurema erinevusega: poisil 6% ja tüdrukul 12%.

Võrreldes vaatlusperioodi algust lõpuga ilmnis, et laste verbikasutus muutub. Küll aga selgus see, et ühe aasta jooksul vanemate kõnes erilisi muutusi ei toimunud, st lisakohandusi ei tehtud. Tuletiste osakaal lapsele suunatud kõnes jääb üsna sarnaseks sellega, mis oli uurimuse alguses. See tähendab seda, et lapse kasvades tegusõnade keerukusaste muutub väga vähe, kui üldse. Enim kasutatavaks jäävad siiski juurverbid. Kinnitust leidis nimetatud uuringus, et lapsed kuulevad rohkem erinevaid nimisõnu kui samu tegusõnu.

Kokkuvõttes võib väita, et Eestis tehtud uuringud näitavad sõnavara sarnasust täiskasvanu ja lapse kõnes, kui lapse vanus jääb vahemikku 2-2,3 aastat. Seega saab järeldada, et lapse kõne on suuresti täiskasvanu kõnet matkiv. See tähendab, et lapse kõne arengus on näha edasiminekut, kuigi hoidjakeeles suuri muutusi pole tehtud.

Onomatopoeetilised sõnad

Lapse kasvades tekivad lapse kõnesse erinevad sõnaliigid, nende sees onomatopoeetilised sõnad, milleks on mingite esemete või olendite helide/häälitsuste matkimine (nt *tikk-takk*, *auh-auh*). Tatarmäe (2018) leidis oma uuringus, et lapsele suunatud kordustest kasutas ema

onomatopoeetilisi korduseid enim, kui laps oli 9-kuune, kuid isa kõrghetk nende kasutusel oli vastupidiselt lapse vanuses 2 aasta ringis. Mida vanemaks sai laps, seda vähem kasutasid vanemad lapsega suheldes neid erinevaid matkitud helisid.

Võrdeliselt vanemate kõnega on lapse kõnes langus sarnane onomatopoeetiliste sõnade kasutamises. Nimelt Arguse ja Kõrgesaare (2014) uuringu alguses kasutas laps oma kõnes loomade, masinate ja esemete matkimist keskmiselt 11%, kui lapsele suunatud kõnes oli neid vaid 2,5-3%. Selles uuringus oli nende sõnade kasutuse langus nii lapse kõnes kui ka lapsele suunatud kõnes, kui laps oli jõudnud teise eluaasta lõppu. Üsna sarnasele tulemusele jõuti ka teises eesti lastega tehtud uuringus, kus onomatopoeetiliste sõnade hulk väikelapse kõnes oli 14,4% (Schults *et al.*, 2012).

Teiseks eluaastaks seega väheneb onomatopoeetiliste sõnade hulk märgatavalt ning alles jäävad vaid need, mida kasutab vanem lapsele suunatud kõnes (Argus, 2003). Õige on väide, et onomatopoeetilised sõnad on varajase hoidjakeele omane tunnus (Kõrgesaar, 2009), sest lapse kasvades kaob nende sõnade kasutus nii hoidja- kui ka lapsekeelest.

Tegema-verb hoidja- ja lapsekeeles

Argus (2010), uurides põhjalikumalt verbide kasutust hoidjakeeles, on oma uuringus jõudnud järelduseni, et *tegema*-verb on üks esimesi verbe, mida laps omandab, ning sellel verbil on väga tähtis ülesanne, et eesti keel saaks omandatud. Kasutades *tegema*-verbi hoidjakeeles, antakse panus lapse muutmorfoloogia omandamisele (Argus, 2010). Ta avastas selles uuringus, et enne *tegema*-verbi tekivad lapse kõnesse *olema*- ja *panema*-verbid. *Tegema*-verb (*teeb, tegi, teeme, teed*) tuleb lapse kõnesse alles teise eluaasta alguses eeldusega, et hoidjakeeles on see olnud korduvalt kasutuses (Argus, 2010). Lisaks oli ta märkinud, et *tegema*-verb teeb lapse jaoks lihtsamaks seoste loomise (lihtsam „*mesilane teeb summ-summ*“, keerulisem „*mesilane sumiseb*“).

Argus (2010) leiab, et *tegema*-verbi ühendid on omased hoidjakeelele, vanemas eas see ühend üldjuhul puudub. Laps võib *tegema*-verbi lausest hoopis lausest ära jätta, kuna see on „leksikaalselt tühi element“ (nt *Uks selle lahti!*), keskendudes vaid objektile (Argus, 2010). Samas väidab ta, et esinevad püsiühendid (*lahti tegema, pai tegema, nii ei tehta!*) omandab laps peamiselt tervikuna ja see moodustab *tegema*-verbi ühenditest peaaegu 50%.

Eelnevale toetudes saab seega öelda, et hoidjakeeles peab kindlasti olemas olema *tegema*-verb. Kuigi tegusõnad tulevad lapse kõnesse hiljem, on sobilik hoidjakeeles kasutada neid juba varem.

1.5 Lapse kõne pikkus esimestel eluaastatel

Mõned kuud enne ja pärast lapse üheaastaseks saamist hakkab ta suhtlema holofraaside (ühesõnaliste lausete) kaudu ning ühel holofraasil, mida ta õpib täiskasvanut matkides, võib olla mitu erinevat tähendust (Kraav, 2017; Kivi & Sarapuu, 2009). Lapse uus sõne/lühend „aia“ ei pruugi tähendada vaid koera, laps võib selle all mõelda kõiki neljajalgseid loomi (Veisson, 2017). Lausete pikkused muutuvad võrdselt laste vanusega. Kui üheaastasel on ühesõnalised laused, siis 2-3aastasel on kaks kuni kolm sõna lauses, st et kaheaastasel lapsel tekib telegraafkõne, kus laps hakkab kombineerima kaht sõna, moodustades n-õ kahe sõnalause (Veisson, 2017).

Eesti aastase lapse sõnavaras on tavaliselt 4-11 sõna, sealjuures loetakse sõnadeks ka hääliitsused, mida laps kasutab pidevalt ja teadlikult mõne objekti puhul (Kraav, 2017; Schults *et al.*, 2013). Poolteist aastat vana lapse sõnavara suuruseks võib olla kuni 50 sõna (Kraav, 2017; Schults *et al.*, 2013). Grammatika areng on tihedalt seotud sõnavara suurusega, st kui lapsel on suurem sõnavara, hakkab ta varem kombineerima sõnu, et moodustada lauseid (Marjanovič-Umek *et al.*, 2013).

Kõrgesaar (2009) korraldas uurimuse lausete pikkuseid võrreldes. Lapsel vanuses neli aastat oli temale suunatud kõnes lausete keskmiseks pikkuseks 4,1 sõna. Lapse kasvades kasvasid aga lausete pikkused: kui laps oli saanud juba seitsmeaastaseks, oli lausete pikkuseks juba keskmiselt 5,4 sõna. Võrdluseks oli lindistatud täiskasvanute omavahelist suhtlemist. Täiskasvanute keskmiseks sõnade hulgaks lauses oli 6,3 sõna. Seega saame järeldada, et lapse kasvades kasvab temale suunatud lause pikkus.

Esimesel kolmel eluaastal on väga tähtis lapsega võimalikult palju rääkida ning igat tegevust peaks saatma kõne (Kraav, 2017). On väga oluline, et esineks nii hoidjakeelt (lapsele suunatud kõne) kui ka lapse lalina matkimist varasemas eas (Bendixen & Pelaez, 2010). Esialgu esineb väikelaste kõnes palju grammatilisi vigu, kuid nende parandamisega tuleb olla ettevaatlik. Liigne lapse kõne parandamine võib seda hoopis pärssida. Soovitav on lapsele vastata korrigeeritud fraasi/lausega (Kraav, 2017). Nii õpib laps õiget grammatikat seda ise märkamata. Korrigeerides lapse lauset (väljendusi), on lapse sõnavara arengule suureks abiks, kui täiskasvanu seda täiendab/laiendab. Laps, kes kuuleb teatud verbe pidevalt samas lauseehituses, hakkab neid kasutama lausetes õigesti (Argus, 2010).

Uuringutest on selgunud, et väikelastele küsimuste esitamine on vanemate poolt praktiliselt olematu (Tatarmäe, 2018; Lauk, 2017). Kraav (2017) väidab, et esimesed küsisõnad lapse kõnesse tulevad vanuses 1,5-2 eluaastat ning küsisõnade loend algab küsimusega *mis?* ja lisab, et küsilauseid tulevad lapse kõnesse siis, kui laps on selleks

arenguliselt valmis. Küsilauseite arv kasvab samuti vanusega ning on kokku loetud, et 3-4aastane võib küsida päevas keskmiselt 400 küsimust (Kraav, 2017). Tihtipeale küsib laps siis küsimusi juba lõbu pärast ja neile kõigile vastust ei ootagi.

1.6 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Hoidjakeelt on Eestis uuritud põhjalikumalt viimasel aastakümnel, kuid seost hoidjakeele ning lapsehoius töötavate lapsehoidjate vahel pole uuritud. Lapsehoiukohtade suur kasv on tinginud vajaduse koolitada lapsehoidjaid, kes oleksid pädevad väikelaste eest hoolitsema ning neid igakülgsest arendama. Veel olulisema suuna said need koolitused siis, kui seda kutset hakkasid omandama ka lasteaedades töötavad õpetajate abid. Seda kõike arvesse võttes on väga oluline, et lapsehoidjakoolitused oleksid hea tasemega ning annaksid parima vundamenti neile, kes tegelevad lastega nende kõige sensitiivsemal perioodil. On väga oluline, et lapsehoidjatele võimaldataks edaspidi täiendkoolitusi, et tagada väikelastele parim arengukeskkond.

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele kaudu. Lähtuvalt töö eesmärgist püstitas autor selle saavutamiseks kolm uurimisküsimust:

1. Mida arvavad lapsehoidjad väikelapse kõne arendamisest lapsehoius?
2. Mida arvavad lapsehoidjad hoidjakeelest ja selle kasutamisest lapsehoius?
3. Millised on lapsehoidjate vajadused hoidjakeele tõhusamaks kasutamiseks oma töös?

2. Metoodika

Bakalaureusetöö raames tegi käesoleva töö autor kvalitatiivse uurimuse. Andmeanalüüsis kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Induktiivse sisuanalüüsi puhul vaadeldakse andmeid esialgu üksikult ja siis liigutakse üldise poole (Õunapuu, 2014).

Kvalitatiivse uuringu kasuks otsustati, kuna oli soov uurida intervjueritavate hoiakuid ja arvamusi hoidjakeele suhtes. Kvalitatiivne uuring annab võimaluse loomulikus keskkonnas detailselt kirjeldada inimeste arvamusi, kogemusi ja seda, mis tähenduse nad oma kogemustele annavad (Õunapuu, 2014). Kvalitatiivne uurimus lähtub mitmekesisest tegelikust elust ning objekte uuritakse pigem tervikuna (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2005). Sellise uurimuse tugevuseks on uuritavate maailma tõlgendamine, mõistmine ja teada saamine, millist tähendust antud teema nende jaoks omab (Kalmus, Masso & Linno, 2015).

2.1 Valim

Töö autor valis mugavusvalimi, kuna uurimusse kaasatud uuritavad olid tööl autoriga samas asutuses ning olid nõus intervjuus osalema. Antud valimi puhul lähtutakse kerge kättesaadavuse, leitavuse või intervjueeritavate koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2014).

Planeeritult intervjueeriti seitset lapsehoidjat, kes intervjueerimise hetkeks olid omandanud lapsehoidja kutsetunnistuse ning töötasid Tartu vallale kuuluvas lapsehoius. Tartu valla lapsehoius on kaheksa rühma. Kõik seitse intervjueeritavat töötasid uurimuse tehtud küsitluse hetkel erinevates rühmades, mis võimaldas saada veelgi enam erinevaid arvamusi ja hoiakuid, kuna rühmakollektiivis teevad kõik rühmad õppetegevusi ning päevaplaane enda rühmast lähtuvalt.

Uuriija saatis kogu lapsehoiu-kollektiivile kirja, kus palus vastavatele kriteeriumitele sobivaltel lapsehoidjatel, kes on nõus ja soovivad uuringus osaleda, uurijaga ühendust võtta. Kaks intervjueeritavat võtsid ise ühendust ning ülejäänud viis kaasas uurija uuringusse sellise arvestusega, et kõik intervjueeritavad oleksid erinevatest rühmadest. Kõikidele intervjueeritavatele tagati konfidentsiaalsus, asendades nende nimed koodidega (Tabel 1). Intervjuu kasutamise eelis on see, et ollakse uuritavaga vahetus keelelises interaktsioonis ning see muudab andmekogumise paindlikuks (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2005).

Tabel 1. Uurimuses osalenud lapsehoidjad

Kood	Tööstaaž
L 1	3 aastat
L 2	8 aastat
L 3	8 aastat
L 4	5 aastat
L 5	8 aastat
L 6	6 aastat
L 7	10 aastat

Intervjueeritavatele tutvustati intervjuu alguses töö eesmärgi ning põhjust, miks teda uurimusse valiti. Intervjueeritavatele pakuti hilisemat võimalust transkriptsioon läbi lugeda ning soovi korral seda täiendada. Seda võimalust uuritavad ei kasutanud, lükates selle pakkumise tagasi kohe intervjuu lõpus. Intervjueeritavad andsid nõusoleku uuringus

osalemiseks, oma vastuste salvestamiseks ja uurimuses kasutamiseks ning töö autor kinnitas, et nende anonüümsus tagatakse. Tulemustes on kasutatud intervjueeritavate näidete puhul üldistavat sõna *lapsehoidja*.

2.2 Andmete kogumine

Andmete kogumisel kasutati empiirilist struktureeritud individuaalintervjuud. Selle meetodi eeliseks on see, et uurija kasutab küll etteantud küsimusi eelnevalt koostatud kava põhjal, ent paindlikult intervjuu käigus võib esitada täpsustavaid küsimusi (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2005). Kõik küsimused intervjueeritavatele olid avatud ning intervjuu salvestati diktofoniga.

Intervjuu kava sisaldas sissejuhatavalt intervjueeritava tutvustamist ning lõputöö eesmärki. Järgmisena tutvustati intervjueeritavatele nende õigusi ning konfidentsiaalsust. Intervjuu uurimuse osa koostati uurimusküsimuste alusel kolmes plokis. Esimeses plokis uuriti lapsehoidjatelt nende arvamusi väikelapse kõne arengu viisidest. Teises plokis küsiti lapsehoidjatelt nende arvamusest hoidjakeelest ning uuriti, millised võimalused on hoidjakeele kasutamiseks lapsehoius. Kolmandas plokis selgitati välja, millised on lapsehoidjate vajadused hoidjakeele tõhusamaks kasutamiseks lapsehoius. Intervjuu kava on toodud Lisas 1.

Kõik intervjuud korraldati antud lapsehoiu saalis 2020. aasta detsembris. Intervjueeritavad kinnitasid intervjuu alguses nõusolekut intervjuu salvestamiseks. Intervjuud salvestati uurija nutitefoniga, kasutades diktofonina *Voice Recorder* äppi. Eetilise tagamiseks eelnevalt informeeriti intervjueeritavaid salvestamisest. Pikim intervjuu kestis 23 minutit ning kõige lühem 10 minutit. Keskmise intervjuu kestus oli 14 minutit.

2.3 Andmete analüüs

Andmete analüüsimist alustati helisalvestite transkribeerimisega. Transkribeerimisel ehk salvestite kirjalikuks muutmisel kasutati Alumäe, Tilga ja Asadullahi (2018) poolt TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris välja töötatud veebiprogrammi „Veebipõhine kõnetuvastus“. Veebilehele laaditi helisalvestused, mis olid MPEG-4 vormingus, ning transkriptsioon saadeti veebilehele sisestatud e-mailile. Transkribeerimine on täisautomaatne, seetõttu tuli kõik kirjalikud failid parandada ning täiendada, kuulates kõrvuti helifaile. Kirjalikke faile parandati, kasutades kõrvuti nutitefonis helisalvestite kuulamist *Voice Recorder* äpis. Transkriptsioonis märgiti kolme punktiga (...) kohad, kus intervjueeritav jäi pikemaks mõtlema, ning intervjuu käigus öeldud nimed asendati samuti

punktidega, lisades sulgudesse punktiirjoone põhjuse. Väljavõte ühe intervjueeritava transkriptsioonist on Lisas 2.

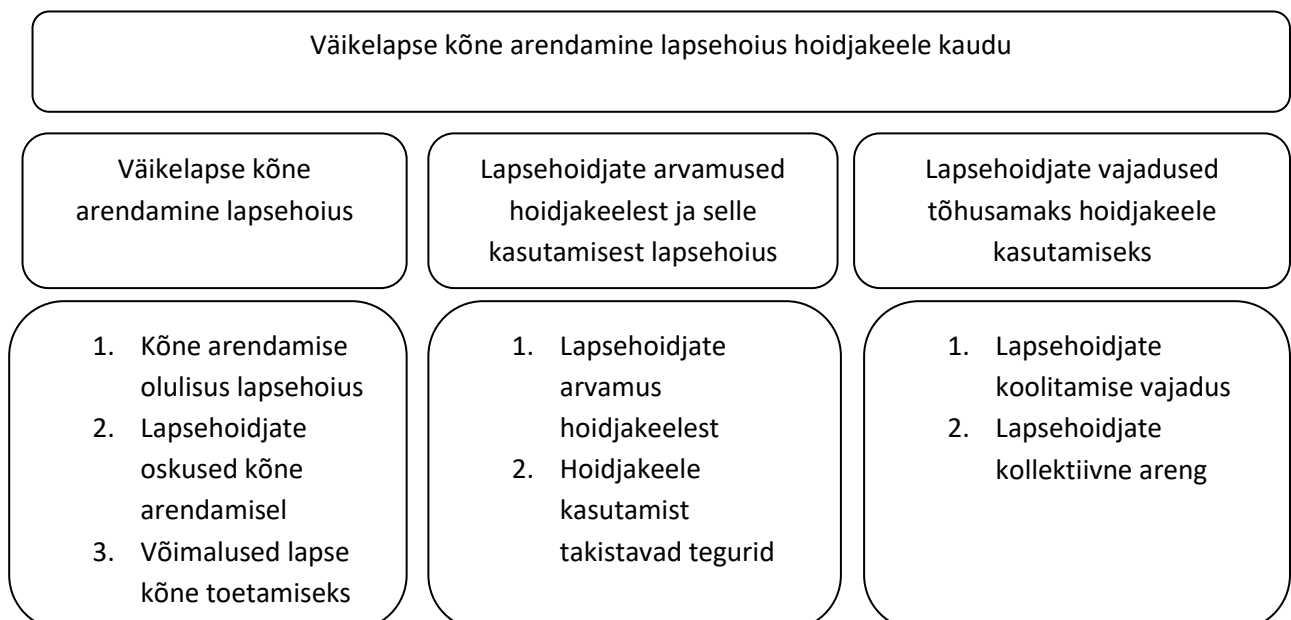
Uurija koostas faili (vt Lisa 3), kuhu lisas kõik küsimused ning iga küsimuse alla kõigi intervjueeritavate vastused konkreetse küsimuse kohta. Sellise faili pikkuseks tuli 25 lehekülge. Antud fail laaditi üles andmetöötlusprogrammi QCAnap. Selles keskkonnas toimus andmete kodeerimine ehk loodi kood (Näiteks *kõne arendamise viisid*) ning selle alla lisati kõik uuritavate vastused, mis sobisid selle koodi alla (Lisa 4). Esimese uurimisküsimuse alla tekkis 10 koodi, mis jaotati kolme kategooriasse. Teise uurimisküsimuse alla loodi 13 koodi ning need jaotati kahte kategooriasse. Kolmandale uurimisküsimusele tekitati 14 koodi ning need jaotati samuti kahte kategooriasse. Kategooriate väljavõte on Lisa 5 all.

Peale kategooriatesse jaotamist laaditi andmed arvutisse Exeli tabeli süsteemis. Seal oli toodud järjest koodid ning iga koodi taga oli intervjueeritava tsitaat. Exeli tabelist võttis uurija vajalikud tsitaadid ning lisas need antud töösse. Väljavõte Exeli tabelist on Lisa 5 all.

3. Tulemused

Käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele kaudu. Püstitatud uurimusküsimustest tekkis andmete analüüsi käigus iga peakategooria alla alakategooriad (Joonis 1). Iga alakategooria juurde on kaldkirjas välja toodud uurimuse intervjuudest tsitaadid intervjueeritavate mõtete illustreerimiseks. Intervjueeritavate poolt antud vastustest välja jäänud osad on asendatud kaldkriipsude ja punktiiriga (/.../) ning iga tsitaat algab pseudonüümiga, mis tähistab ühte lapsehoidjat seitsmest (Näiteks L3).

Joonis 1. Kategooriate jaotus

3.1 Väikelapse kõne arendamine lapsehoius

Esimeses peakategoorias saadi vastus uurimisküsimusele „Mida arvavad lapsehoidjad väikelapse kõne arendamisest lapsehoius?“. Antud uurimisküsimise peakategooria alla loodi kolm alakategooriat: kõne arendamise olulisus lapsehoius, lapsehoidjate oskused lapse kõne arendamisel ning võimalused lapse kõne toetamiseks lapsehoius.

Kõne arendamise olulisus lapsehoius

Kõik intervjueeritavad pidasid väga oluliseks lapse kõne arendamist enda igapäevatoös. Oluline oli see nende sõnul seetõttu, et lapsel oleks võimalik end väljendada ning seeläbi mõistaksid lapsehoidjad lapse soove ja vajadusi. Nad lisasid, et laps, kes oskab rääkida, saab väljendada enda rõõme ja muresid täiskasvanutele. Laps, kellel kõne puudub, jääb hätta – tema kõikidest soovidest ja muredest ei saada aru. Nende sõnul tekitab lastes trotsi, kui täiskasvanu nende jutule ei reageeri nii, nagu nemad tahaksid, ehk siis ei ulata soovitud eset või ei tee midagi, mida laps soovis. Muret tekitas lapsehoidjatele see, et kõnetu laps ei saa eakaaslastega piisavat kontakti ning see võib mõjutada sotsiaalset arengut.

Lapsehoidja 2. Kõige olulisem on üritada ta nii kaugele viia, et ta suudab keeles väljendada lihtsamaid igapäevategevusi, et ta saaks enda tegevusi saata kõnega, /.../, et mina mõistaks teda.

L1 pidas kõne arendamist väga oluliseks lapsehoius, kuna lapsed on veel väikesed. Tema sõnul, märgates laste kõnes puudujääke, saab varakult neile vajalikku tuge pakkuda, et kõne areneks edasi eakohaselt. Uuritavad ütlesid, et nad on lugenud artiklitest, et väikelapse eas on sensitiivne periood, kus lapse kõne areng teeb kiire „hüppe“ edasi. L1 lisas veel, et nii väikeste laste kõne arengut sel perioodil toetades võivad edusammud kõne arengus tekkida väga kiiresti, seetõttu on väga oluline lapsehoius kõne arendamisega tegeleda.

Intervjueeritavad tõid näiteid, miks väikelapse kõne arendamine nende igapäevatoös nii oluline on. Nende sõnul oli rühmas lapsi, kelle kõne arengus oli mahajäämust. Need lapsed ei suutnud end lapsehoidjatele arusaadavaks teha, kuna neil puudus verbaalne kõne. Lapsehoidjate jutust võis välja lugeda, et nad pidasid enda töös väga oluliseks arendada eeskätt nende laste eneseväljendusoskusi, kelle kõne on eakaaslaste kõne arengust maha jäänud. L2 lisas, et kõne on oluline seetõttu, et laps saaks enda esmased vajadused rahuldada. Ta ütles veel, et kui laps tunneb, et lapsehoidja teda mõistab, siis see loob lapsele olulise turvatunde ja usalduse lapse ja lapsehoidja vahel.

Lapsehoidja 2. /.../ hästi oluline, et nad vähemalt selliseid elementaarseid asju oskaks öelda. Kasvõi tädi, mul on pissihäda.

Lapsehoidjate oskused lapse kõne arendamisel

Intervjuud tõid selgelt välja, et lapsehoidjad peavad kõige olulisemaks kõne arendamise viisiks lapsega suhtlemist (L3, L5, L6, L7). Lapsehoidjad, olles teadlikud, et väikelapse kõne areng varases eas ja selle igakülgne arendamine on väga oluline, mainisid ka nende enda rolli selles: lapsega rääkimine, tegevuste saatmine kõnega, lapse kõne suunamine ning vajadusel parandamine. Nad on täheldanud, et mitmete laste kõne areng teeb suure edasiminekuga lapsehoiu tules, kus laps suhtleb palju eakaaslaste ja lapsehoidjatega.

Kuigi lapsehoidjad olid teadlikud, et lapse kõne areneb kõige paremini temaga suheldes, ei hinnanud nad enda teadmisi lapse kõne arendamises kuigi heaks. Mitmed lapsehoidjad tõid välja, et uurivad ise lisaks erinevatest allikatest (raamatutest, artiklitest), et nende teadmised selles valdkonnas paraneksid. Oluliseks peeti eelneva töö kaudu saadud praktilist kogemust. L2 sõnul on küll erinevatelt koolitustelt saadud häid nõuandeid lapse kõne arendamiseks, kuid aeg-ajalt oleks vaja need teadmised üle korrata, sest muidu need ununevad.

Lapsehoidja 5. Teadmised jäävad natukene puudulikuks. See, mida läbi praktika õppinud olen, aga seda infot võiks rohkem olla.

Lapsehoidjad kinnitasid, et nad arendavad lapse kõnet igapäevaselt ning teadlikult. Lapsega suheldes meelitavad nad lapsi kõnet kasutama ja vajadusel parandavad lapse kõnes olevaid vigu. Nad rääkisid, et kasutavad kõne arendamiseks piltide vaatamist, sealjuures piltidel toimuvat kommenteerides ning last rääkima ärgitades. Uuritavad rõhutasid, et kinnistumiseks on sõnade kordamine vajalik ehk siis kordasid nad ise sõnu ning palusid seda ka lastel teha.

Lisaks lapsega suhtlemisele pidasid lapsehoidjad kõne arendamise viiside all oluliseks erinevaid õppemänge ning lapsega raamatute vaatamisi. L3 ütles, et tema nimetab lastele mänguasjade nimetusi ja värvusi, et need lapse mällu kinnistuksid. Tema sõnul on lapsed väga huvitatud raamatute vaatamisest ning paluvad lapsehoidjal piltidel olevate esemete või olendite nimetused nimetada.

Intervjueeritavad mainisid suuga ning keelega tehtavaid harjutusi, mille kaudu tugevdatakse suu lihaseid. Nad lisasid, et keele harjutuste jaoks on olemas erinevad

muinasjutud, läbi mille saavad lapsed neid harjutusi kaasa teha. Üks intervjueeritav lisas muiates, et see on ka ainuke koht, kus lapsel on lubatud keelt näidata.

***Lapsehoidja 4.** Igapäevaseid toimetusi tehes, siis teadlikult püüadki, tema kõnet arendada. On ka mingid mängud, saad suuga mingeid harjutusi teha: teeme suu lahti või paneme suu kinni, või näitame keelt, keele erinevad liigutused.*

Võimalused lapse kõne toetamiseks lapsehoius

Lapsehoidjad, märgates lapse kõnes mahajäämust, olid üsna teadlikud edasistest sammudest. Nad proovivad igakülgset last ise aidata ning hätta jäädes otsivad abi. Kõik lapsehoidjad tõid välja lapse kõne arendamises olulise inimesena logopeedi, kes koostöös pere ja hoiuga aitab lapse kõne arengut toetada. Lapsehoidjad kiitsid seda sammu seetõttu, et logopeed annab lisaks lapsevanematele head nõu ja näpunäiteid ka lapsehoidjatele. Kõik lapsehoidjad olid tänulikud, et selles lapsehoius on lastel olemas võimalik saada logopeedilt abi.

***Lapsehoidja 7.** Logopeediga koostöös saime paberid ja sealt saime nii-öelda siis juhtnööre, kuidas lapse kõnet arendada.*

Kolm lapsehoidjat seitsmest tõid olulisena välja lapsevanema(te) kaasamise kõne arendamise protsessi. Mõlema osapoole töötamine ühise eesmärgi suunas tagab nende sõnul kõige paremad tulemused. Lapsehoidjad tõdesid, et lapsevanematega suhtlemine on oluline ka seetõttu, et mõned lapsed on väga tagasihoidlikud ja räägivad rühmas väga vähe. Intervjueeritavad järeldasid sellest, et mõnikord võib lapse tagasihoidlikkus olla tingitud usalduse puudumisest lapsehoidjate vastu.

3.2 Lapsehoidjate arvamused hoidjakeelest ja selle kasutamisest lapsehoius

Teises peakategoorias on tulemused uurimisküsimusele „Mida arvavad lapsehoidjad hoidjakeelest ja selle kasutamisest lapsehoius?“. Koodide jaotamisel tekkis teise peakategooria alla kaks alakategooriat: lapsehoidjate arvamus hoidjakeelest ja hoidjakeele kasutamist takistavad tegurid lapsehoius.

Lapsehoidjate arvamus hoidjakeelest

Mitmed uuritavad ütlesid, et sõna *hoidjakeel* on neile võõras ning mõne puhul oli selle sõna kuulmine esmakordne alles intervjuu käigus. Kaks intervjueeritavat selgitasid seda sõna

hoidjakeelele omaste tunnuste kaudu, milleks olid lihtsad ja lühikesed laused, selge hääldus, lihtsad sõnad, ning lisasid, et üldine jutt peab olema lapsele mõistetav ja eakohane. Lisaks teadvustasid nad, et enda kõnet peab jälgima ning vajadusel korrigeerima, et kõne oleks lihtne ja arusaadav. Olulisimaks pidasid nad seda, et laps mõistaks, mida täiskasvanu talle ütleb.

Intervjueerija selgitas seejärel lapsehoidjatele, mida tähendab *hoidjakeel*, sõnastades selle ümber *lapsele suunatud kõneks*. Lapsele suunatud kõne mõiste oli seejärel lapsehoidjatele lihtsamini arusaadav. Lapsehoidjad sõnasid, et lapsele suunatud kõne tunneb eelkõige ära selle lihtsuse, selguse ja konkreetseuse järgi.

Lapsehoidja 2. *Lühikesed lihtsad laused. Ikkagi selline lapsekeskne, noh peab ikka mõtlema tema vanusele, et mis on talle eakohane. Selgus, rahulik rääkimine, lihtsad selged sõnad.*

Mitu lapsehoidjat tundusid segadusse sattuvat. Nad tõid välja, et kasutavad väikelastele suunatud kõnes moonutatud ning hellitussõnasid. Nende olekust võis järeldada, et seda öeldes jäid nad kahtlema selle sobilikkuses, st kas see on õige, et nad nii teevad. Nad proovisid uurijale end õigustada, miks nad sõnu lapse jaoks lihtsustavad, tehes seda küsival häälel, nagu oodates uurijalt vastust, kas selline kõnekasutus on õige või pigem tuleks seda vältida.

Lapsehoidja 4. *Et ta kuuleks kõnet ja vaatab sulle otsa /.../. Tule siia, kullake, paikene /.../. Selline meelitav või ... (mõttepaus), selline hästi õrnalt või hellalt kutsub teda või, või hellad sõnad või natukene moonutatud sõnad?*

Hoidjakeelt pidasid oluliseks lapsehoidjad seetõttu, et kõik lapsed on erinevad ning on tähtis iga lapsega rääkida individuaalselt, tema kõne arengutasemest lähtuvalt. Lapsehoidjad olid ühel meelel, et lapsega rääkides peab täiskasvanu olema veendunud, et laps teda kuulaks, et oleks olemas silmside. Nad ütlesid, et kui laps kuuleb talle suunatud kõnet, siis ärgitab see teda kuuldule reageerima ning lapsehoidjale verbaalselt vastama.

Lapsehoidja 7. *See on väga oluline selles mõttes, et mida rohkem ma individuaalselt saaksin lapsega suhelda, seda rohkem saaks tema ka rääkida minuga.*

Hoidjakeelt seostasid ninnutamise ehk titakeelega kolm intervjueeritavat, kuid siin ei olnud hoidjakeele osas negatiivselt häälestatud, vaid pigem lapse keele tasemele langemisega, et laps mõistaks talle suunatud kõnet. Oli lapsehoidjaid, kelle sõnul on lihtsustatud sõnad lapse kõne arengust lähtuvalt pigem kahjulikud. L7 sõnul on lihtsustatud sõnad siiski tarbetud ning tema arvates võiks lapsega rääkida kohe õigete sõnadega, et lapsele ei kinnistuks vale sõnapilt.

***Lapsehoidja 5.** No mina arvan, et meie räägime ka liiga palju, nagu noh, ma ei räägi nii puhtalt ... võib-olla ma ütlen ka mingi asja kohta näiteks seal ma ei tea, et tule nämmuma sööma asemel /.../, laps siis reageerib sellele paremini, kui ma lihtsamalt räägin. Nagu tema kõne arengu tasemel.*

Lapsehoidjad seostasid hoidjakeelt üldiselt pooleteiseaastasele lapsele suunatud kõnega. Uurija küsimusele, millise vanuseni võiks lapsega hoidjakeeles rääkida, oli enamiku vastus, et kuni nelja-aastasega võib rääkida hoidjakeeles. Siin tuli intervjueeritavate jutust välja, et hoidjakeele eesmärk on seotud lapse hoidmisega ehk siis lapse abistamise ja talle turvatunde loomisega, seega leidsid nad, et hoidjakeelt võiks kasutada nii kaua, kuni laps seda vajab, tema arengutaset arvesse võttes.

Hoidjakeele kasutamist takistavad tegurid

Seda osa uurides oli uurijale selge, et lapsehoidjatele on see igapäevane murekoht.

Lapsehoidjad tõid välja, et suurim takistus, miks ei saa lapsehoius hoidjakeelt kasutada, on rühma suurus. Nad lisasid, et suur laste arv on takistuseks paljude teiste tegevuste juures, sest lapsehoius on lapsed nii noored ning enamjaolt soovivad nad vaid täiskasvanu juuresolekut ning tähelepanu. L3 ütles, et individuaalset tähelepanu saavad rohkem need lapsed, kes jäävad lapsehoius õhtul viimaste sekka, kui teised lapsed on koju läinud.

***Lapsehoidja 4.** Ikka suur laste arv /.../, takistavaks saavad ikka teised lapsed, ta ei ole sul ju ainult üks laps hoius, vaid sul on neid palju. Kõik tahavad su tähelepanu saada.*

Lisaks rühma suurusele on nende sõnul murekohaks laste tihe päevakava, mistõttu pole võimalik lastega hoidjakeeles suhelda, rutates ühelt tegevuselt teisele, järgides etteantud päevakava. Siia alla tõid nad näiteks liikumis- ja muusikategevuse, mis on mõnel päeval graafiku tõttu sellisel kellajal, et peale laste hommikusööki rutatakse õue, et enne vastavat

tegevust tagasi jõuaks. L1 tõdes, et sellise kiire päevakava tõttu ei ole võimalik suunata kõnet ühele lapsele, vaid räägitakse üle rühma kõigile. Ta lisas, et tihtipeale pole see kõne ka lapsele mõistetav, kuna lapsehoidjad kiirustavad rääkides, mille tõttu ei saa lapsed jutu sisust aru ning selle sõnumi mõte jääb lastele selgusetuks.

Kui intervjueeritav palus lapsehoidjatel mõelda, mida annaks teha, et lapsehoius kasutataks hoidjakeelt rohkem, siis esialgu jäid kõik intervjueeritavad mõtlikuks. Võimaliku lahendusena tõid lapsehoidjad välja lapsele suunatud kõnet aeglustada või päevakava graafikut kohandada, et oleks rohkem aega lastega individuaalseks rääkimiseks. Päeva graafikut muutes tekiks neil endi sõnul aga uus võimalik takistus – kas juhtkond ja lapsevanemad nõustuksid päevakava muudatustega ning mõistaksid päevakava muutmist põhjusel, et lapsehoidjatel oleks rohkem aega lastega üks ühele suhtlemiseks.

Lapsehoidjad pidasid ka lapsevanemate poolt lastele suunatud kõnet väga kesiseks. Sellise järelduse tegid nad enamjaolt õhtuti lapsevanemaid kuulates, kus vanemad ei saanud enda tegevusi kõnega ega uurinud laste päevasündmuste kohta. Uuritavad tõdesid, et kui laps ei saa lapsehoius talle suunatud kõnet ning kui see jääb puudulikuks ka vanemate poolt, siis lapse kõne areng taandubki.

***Lapsehoidja 2.** /.../ häirib see, kui vanem tuleb järgi ja ta ei võtagi seda aega, seda paari minutit, et lapsele kasvõi enne riidessepanekut korra silma vaadata /.../ igapäeva muud töömõtted peas ja lähme ruttu koju ja pudistab kiirelt. Või siis - ole praegu vait, et ära praegu üldse räägi. Või siis vaata, räägivad telefoniga hoopis või keskendub muudele asjadele mitte lapsele. Et ta ei võta seda kümnet minutitki, et lapse käest küsida, kuidas päev läks ja mis tegid lasteaias ja kuidas-kellega mängisid ja mida mängisid, millega mängisid.*

L7 häiris pigem lapsevanemate poolt kasutatavad sõnad. Tema sõnul vanemad küll räägivad lastega, kuid pigem titakeeles. Näitena tõi ta sõnad: lallud, jallud, kännud ja papud. Sõna „papud“ kasutamise lisas ka L1, kellele samuti tundus selliste lihtsustatud sõnade kasutamine lapsevanemate poolt tarbetu. L7 rühmas on nad lihtsustatud sõnade kasutamist koosolekul lapsevanematega arutanud ning lapsehoidjad on soovitanud vanematel lastega suheldes vältida lihtsustatud sõnu. Vanemad üldiselt olid sellega nõustunud, kuid üksikud avaldasid arvamust, et lapsed on veel nii väikesed ning vanematel on soov lastega rääkides enda kõnet muuta lapse tasemele.

3.3 Lapsehoidjate vajadused tõhusamaks hoidjakeele kasutamiseks

Kolmandas peakategoorias on välja toodud tulemused uurimisküsimusele „Millised on lapsehoidjate vajadused hoidjakeele tõhusamaks kasutamiseks oma töös?”. Kodeerimisel tekkis kolmanda peakategooria alla kaks alakategooriat: lapsehoidjate koolitamise vajadus ja lapsehoidjate kollektiivne areng.

Lapsehoidjate koolitamise vajadus

Intervjueeritud lapsehoidjad enda teadmisi hoidjakeelest kui ka lapse kõne arendamisest väga kõrgeks ei hinda ja pigem soovivad end sel alal rohkem harida. L2 tõi välja, et ta on küll osalenud erinevatel koolitustel ning saanud teada põhitõed, kuid need kipuvad aja jooksul ununema. Ta lisas, et oleks väga hea, kui kindla aja tagant oleks võimalik enda teadmisi täiendada või vana infot meelde tuletada. Toodi välja, et teadmised võivad küll laste kõne arendamise kohta olla olemas, kuid on erinevaid situatsioone ning siis tuleb ka erinevalt reageerida, ehk siis kõigele pole võimalik valmis olla. Lapsehoidjad kinnitasid, et kogemuste vahetamine ja praktilised näited aitaksid enda töös produktiivsemad olla.

L7 kinnitab, et pikk tööstaaž on andnud kogemused ning teadmised. Vajadusel on ta ise otsinud raamatutest või internetist lisaks informatsiooni, et lapsi arendada. Ta tunnustab enda asutuse logopeedi aktiivsust ja abivalmidust, kus logopeed on andnud lapsehoidjatele erinevaid materjale ja näpunäiteid, kuidas olla tõhusam lapse kõne arendamisel. Lapsehoidja ütles, et sellise materjaliga on nad saanud lapse kõne arengus teha juba märgatavaid edusamme, ning mõtiskles, miks ei võiks olla rohkem selliseid koolitusi, kus ka teised lastega tegelevad isikud saaksid näpunäiteid, kuidas selliste juhenditega lapse kõne arendada.

Lapsehoidja 7. Selles mõttes, nii mitu aastat ma olen seda tööd teinud, et iga aasta on andnud mulle kogemusi juurde, kuid koolitusi oleks ikka lisaks vaja.

Lapsehoidjad tõdeavad, et koolitusi, mis oleks suunatud nendele, on väga vähe. Nad on osalenud koolitustel, kus on juttu üleüldiselt lapse arengust ja arendamisest, kuid lapsehoius käivad lapsed vanuses 1–3eluaastat. Üldistest koolitustest saab sellises vanuses lapse arendamiseks siiski vähe informatsiooni, mida ka lapsehoidja saaks oma töös rakendada. L3 tõi lisaks kõigele veel välja, et palju kasu oleks ka praktilisest õpetusest. Tavalised koolitused jäävad uuritavate sõnul loengute tasemele.

Hoidjakeele kohta soovisid lapsehoidjad oma teadmisi avardada, et panna lapsi end kuulama nii, et lapsed hoidjaid mõistaksid, ning sealjuures oleks kasutegur ka laste keelelisele arengule. Kõne arendamise seisukohalt soovitakse saada logopeedilisi teadmisi. L2 toob

nimelt välja, et sooviks saada rohkem selliseid teadmisi, mis on logopeedidel. Ta tõi välja, et võib olla huvitav õppida juurde, kuidas läbi viia harjutusi või tegevusi, mille käigus väikelaste suulihased saaksid tugevamaks ning seeläbi paraneks laste kõneline areng.

Lapsehoidjad tõdesid, et logopeed ei jõua kõikide lastega lapsehoius tegeleda nii palju, et lapse kõne saaks vajalikul määral toetamist. Samas ütlesid nad, et kui lapsed edasi suunata hoiuvälise logopeedi vastuvõtule, siis vanemad on sellest tihipeale keeldunud, eitades seda probleemi. Oluliseks peeti enda poolt antavat panust, kus nemad saaksid olla need, kes saavad lapse kõnet võimalikult palju toetada, kui laps lapsehoius viibib.

***Lapsehoidja 7.** Et saaksin toetada lapse kõnet, selliseid koolitusi võikski just olla. Jah, just selliseid, mis ongi mõeldud selle jaoks, et ma saaksin näpunäiteid sealt, kuidas aidata last lisaks siis logopeedile.*

Lapsehoidjate kollektiivne areng

Üheks heaks õppemeetodiks nimetasid lapsehoidjad kolleegidelt õppimist. Nende sõnul on kolleeg ehk läbinud mõne hea koolituse või siis lugenud mõnda artiklit, mille infot on asjakohane oma töökaaslastega jagada. Üldiselt aga tuleb välja, et kolleegidelt küll pisut praktika käigus õpitakse, kuid kahjuks jääb see siiski pinnapealseks. Pigem arutletakse laste üle, kellel on kõneprobleemid, ja otsitakse üheskoos võimalusi, kuidas selliseid lapsi rohkem toetada ja arendada.

Enamik lapsehoidjaid pole kolleegidele hoidjakeele kohta tähelepanekuid teinud. Nad lisasid, et tähelepanekuid tehes võivad nad kolleegi tundeid riivata. L7 kinnitas aga, et tema ei pelga teistele tähelepanekuid teha. Ta lisab, et selle julguse taga on pikem praktiline töökogemus, mis on andnud talle teistest rohkem teadmisi erinevate olukordadega tegelemisel. Tema sõnul on kolleegid tema nõuandeid kuulda võtnud ning solvumist pole ta täheldanud.

Üksteise tegemisi ja laste poole pöördumisi on intervjuueeritavad märganud, kuid kolleegidelt õppimise osas oli üldine arvamus pigem tagasihoidlikum. Nad lisasid, et üldiselt on rühmas töötavatel lapsehoidjatel kujunenud sarnased õppemeetodid ja lastega suhtlemise võtted. Pooled uuritavad tunnistasid, et kolleegide kogemused ja praktika on olnud suurem kui neil endil ning seetõttu on nad tähelepanelikumad jälgimaks töökaaslasi.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele kaudu. Järgnevalt arutletakse olulisemate uurimustulemuste üle. Arutelu on esitatud uurimisküsimustele leitud vastuseid analüüsides ja lõpus toob töö autor välja antud uurimuse kitsaskohad. Lisaks arutletakse saadud tulemuste edasiste rakendamisevõimaluste üle ning lisatud on ka soovitusel edasiseks uurimiseks.

Esimese uurimisküsimuse „Mida arvavad lapsehoidjad väikelapse kõne arendamisest lapsehoius?“ tulemustest selgus, et kõik lapsehoidjad peavad väikelapse kõne arendamist lapsehoius väga oluliseks. Võimalusi ja oskusi nad selles vallas enda töös väga kõrgeks ei hinnanud. Olulisima kõne arenduse viisina nimetasid nad lapsega rääkimist. Lapse kõne areneb kõige kiiremini sellises keskkonnas, kus temaga palju räägitakse (Veisson, 2017). Lapsehoidjad arendavad lapse kõnet, et laps saaks ennast väljendada ja selle kaudu enda esmased vajadused rahuldatud. Neile tekitasid suurt muret lapsed, kelle kõne oli eakaaslaste kõne arengust maha jäänud. Sarapuu ja Hallap (2021) rõhutavad, et kõnehilistusega väikelaste puhul on oluliseks etapiks mitteverbaalne suhtlemine. Seda on võimalik lapsehoidjatel lapses arendada, et ta saaks enda esmased vajadused rahuldatud ning anda kehakeele kaudu enda soovide ja vajadustest märku. Tulemustest selgus, et lapsehoidjad pidasid oluliseks aidata kaasa nende laste kõne arendamisele, kelle kõne oli eakaaslaste kõne arenguga võrreldes maha jäänud. Väga oluline on rääkida nende lastega, kellel kõne veel puudub, sest lapsed mõistavad kõnet ka siis, kui nad seda veel ei kasuta (Veisson, 2017). Lapsehoidjad on lapsega rääkides ja rääkima õpetades meelitanud neilt sõnu välja. Kivi & Sarapuu (2009) on soovitanud teadlikult kujundada olukordi, kus laps peab end kõneliselt väljendama.

Arutelu käigus selgus, et võimalused laste kõne toetamiseks on kehvad, kuna lapsehoius on rühmades täiskasvanu tähelepanu soovivaid väikelapsi palju. Enda oskuste kohta jäid nad samuti ebakindlaks, soovides saada koolitusi, mis aitaks neil arendada väikelaste kõnet. Luug (2013) on oma magistratöös uurinud lapsehoidjate hinnanguid koolitustele ning ka nendest tulemustest ilmneb, et lapse arengu teemasid käsitletakse lapsehoidjate kursustel liialt vähe, seega on juba lapsehoidjate ettevalmistamisel nende teadmised kõne arendamisest vähesed.

Mitmed lapsehoidjad tõid olulisena välja korduste kasutamise lapsega suhelses. Tatarmäe (2018) uurimusest selgus aga, et oluline pole mitte korduste hulk lapsele suunatud kõnes, vaid see, et lapsele suunatud kõne on kohandatud antud lapse kõne arengu tasemega. Seega, kui lapse kõne arengu suhtes on sel hetkel kordused kasulikud, siis lapsehoidjad neid ka kasutama peaksid. Kõrgesaar (2009) oma uurimuses jõudnud järelduseni, et kui lapse kõne

arengu seisukohalt kordused enam lapse kõne arengut ei toeta, siis kordused hoidjakeeles vähenevad. Lapsehoidjate sõnul on kordused olulised kõigi tegevuste juures ning korduste vähendamist oma kõnes nad ei kinnitanud.

Kuigi lapsehoidudes pole logopeedid tavaline osa kollektiivist, siis konkreetset lapsehoius, kus uuritavad uurimise hetkel töötasid, oli tagatud poole kohaga logopeedi ametikoht. Lapsehoidjad hindasid logopeedi olemasolu ning tunnustasid teda saadud abi eest, kuid tõdesid, et logopeed ei jõua tegeleda kõikide lastega, kes vajaksid kõneravi. Lasteaia laste üldteenindamiseks luuakse üks logopeedi ametikoht iga 30 kõneravi vajava lapse kohta (Kirss, 2011). Arvesse võttes lapsehoius suurust, milleks on kaheksa rühma (igas rühmas 24 last), on probleem selles, et logopeed ei jõua seal kõikide abivajajateni, mis leidis kinnitust ka selles uurimuses.

Teise uurimisküsimuse „Mida arvavad lapsehoidjad hoidjakeelest ja selle kasutamisest lapsehoius?“ tulemustest selgus, et kuigi sõna *hoidjakeel* on lapsehoidjatele võõras, siis lapsele suunatud kõnet peavad nad lapse kõne arengu seisukohalt väga oluliseks. Hoidjakeele olulisuses lapsehoidjad ei kahelnud, kuid paraku see üksi ei taga, et lapsehoius lapsed saaksid vajalikku, igale lapsele suunatud kõne osaliseks.

Intervjuude käigus täheldas uurija mitmel korral, et hoidjakeelele omased tunnused on lapsehoidjatele teada. Uuritavad rõhutasid, et lapsega rääkides peavad nad enda kõnet muutma lapse kõne arengu tasemest lähtuvalt. Olulise tunnusena tõid nad välja täiskasvanu ja lapse vahelise pilkkontakti. Lapsega suheldes on oluline jagatud tähelepanu, st et lisaks pilkkontaktile on tähtis ka see, et täiskasvanu vaatab lapsega sama objekti (Sarapuu & Hallap, 2021).

Uurimusest tuli välja, et võimalused hoidjakeele kasutamiseks lapsehoius on pigem halvad, sest lapsi on rühmades palju ning laste tihe päevakava on hoidjate sõnul pigem takistuseks. Argus (2010) on märkinud, et hoidjakeele olulisemad tunnused on selgus ja lihtsus ning väga tähtis on lapse suunatud tähelepanu täiskasvanule, kes hoidjakeelt kõneleb. Võib järeldada, et lapsehoidjate üldine rühmast üle rääkimine ning kiire kõne ei kuulu hoidjakeele alla, sest laste tähelepanu pole tagatud ning kõne mõistmine võib olla lastele arusaamatu, seega ei omanda laps sellisel viisil kõnet. Urmi ja Tulviste (2016) korraldatud uurimus tõi välja, et teisena perre sündinud lapsel on kõne areng kehvem kui esimesena perre sündinud lapsel, järeldades seda põhjusel, et teisena perre sündinud lapsele ei jagu enam nii palju tähelepanu. Siit võib tõmmata võrduse lapsehoiuga – mida rohkem on rühmas lapsi, seda vähem on ka lapsele suunatud tähelepanu ning seeläbi üks ühele kõnet. Saab tõdeda, et

suurtes rühmades ei arene väikelapse kõne nii kiiresti kui vaja, sest laps ei saa talle vajalikku hoidjakeelt ehk temale suunatud kõnet.

Uurimusest selgus, et lapsehoidjate arvates peab lapsele suunatud kõne olema kohandatud konkreetse lapse arengutasemega. Lapsega suheldes kasutada selle lapse arengutaset arvesse võttes hoidjakeelele omaseid tunnuseid. Kõrgesaar (2016) on pidanud hoidjakeelt väga paindlikuks, kuna seda saab kergelt kohandada iga lapse vanuse ning arengutasemega. Lapsehoidjad on teadlikud hoidjakeele vajalikkusest ning mõistavad ka, kuidas ja mil viisil seda kasutama ning kohandama peaks.

Kolmanda uurimisküsimuse „Millised on lapsehoidjate vajadused hoidjakeele tõhusamaks kasutamiseks oma töös?” tulemused andsid vastuseks, et lapsehoidjad sooviksid ja vajaksid enam neile suunatud koolitusi väikelapse kõne arengu toetamiseks. See tulemus ühtib Luugi (2013) uurimustulemusega, kus samuti leiti, et lapsehoidjate sõnul on neile suunatud koolitustel teave pigem laste üldise arengupsühholoogia kohta, kuid lapsehoidjad, töötades väikelastega, vajaksid sellele vanuseastmele suunatud teoreetilist infot. Samuti selgus Luugi (2013) uurimusest, et lapsehoidjad sooviksid rohkem praktilisi näiteid ning tegevusi, et õpitav kinnistuks ning oleks võimalik hiljem oma igapäevatöös lapsehoidjana rakendada. Antud uurimusest võib välja lugeda, et lapsehoidjad sooviksid rohkem praktilist nõu logopeedidelt või logopeede koolitavatelt õppejõududelt.

Kuna lapsehoidjatel võimalused enese arendamiseks koolituste teel enamjaolt puuduvad, siis on nad end ise arendanud, lugedes artikleid ja uurimusi, et olla oma töös tõhusamad. Lisaks kiitsid uuritavad logopeedi, kes igal võimalikul viisil toetab lapsehoidjaid, andes neile erinevaid materjale, millele toetudes saavad lapsehoidjad rohkem laste kõnet toetada. Uurimusest selgus, et lapsehoidjad sooviksid rohkem selliseid koolitusi, mida viivad läbi logopeedid või logopeede koolitavad õppejõud ning need oleks suunatud lapsehoidjatele, et nad oleksid tõhusamad lapse kõne toetamisel. Uuritavad on osalenud erinevatel koolitustel, kuid üldiselt ei ole need koolitused suunatud neile ning seetõttu ei saa nad enda jaoks vajalikke teadmisi. Probleemina tõid nad välja ka loengute stiilis läbiviidavad koolitused, mille tulemusena jäävad uued teadmised kinnistamata ning uued teadmised pole seetõttu tulevikus oma töös rakendatavad. Sarnased tulemused sai Luug (2013) oma uurimuses, kus koolituse läbinud lapsehoidjad soovisid enam praktilist õpet „kuiva“ loengu kuulamise asemel.

Lapsehoidjad tunnustasid kolleegide teadmisi, tänu millele arendavad nad ka enda oskusi. Nad jälgivad kolleegide käitumist ja kõne kasutamist, ning õpivad läbi praktiliste tegevuste ise uusi võtteid, mis aitavad kaasa laste arengule. On olukordi, kus lapsehoidjad

märkavad kolleegi tegevuses teatavaid vigu, kuid hea töösuhte säilitamiseks nad üksteisele tähelepanekuid üldiselt ei tee. Põhjus võib olla selles, et kardetakse minna üle piiri ning omavahelisi suhteid rikkuda, sest töökaaslase õpetused võivad kõlada pigem targutamise või manitsusena.

Järgnevalt toob autor välja antud uurimuse piirangud. Intervjuud on tehtud ühe konkreetse valla lapsehoiu töötajatega, kus igas rühmas olid olemas sarnased võimalused ja vahendid lapse arengu toetamiseks. See võib mõjutada uuringutulemusi, sest õhkkond kogu lapsehoius on sarnane. Viies uurimust läbi erinevate lapsehoidudega võivad tulemused olla lahknevad, sest võimalused on erinevates lapsehoidudes ka erinevad. Erinevused võivad olla ka rühma suurustes, päevakava korralduses ning logopeedi olemasolus. Piiranguna toob töö autor enda kogemuse uurijana, sest intervjuusid läbi viies oli see tegevus tema elus esmakordne, ning tagantjärele on ta tõdenud, et järgmisel korral esitaks uuritavatele rohkem lisaküsimusi ja seeläbi oleksid võimalikud tulemused ehk sisukamad.

Selle teema edasisel uurimisel võiks keskenduda teiste valdade lapsehoidudele, kus laste arendamisvõimalused võivad erineda Tartu valla lapsehoidude omast. Lisaks oleks oluline uurida lapsehoide, kus puudub logopeed, ei ole eraldi liikumis- ja muusikatunde ning laste päevakava on hõredam. Samuti võiks uurida, millises mahus sisaldavad koolitused väikelaste kõne arendamist hoidjakeele toel ehk väikelapsele suunatud kõne kaudu. Uurimuse võiks korraldada äsja lapsehoidja koolituse läbinud lapsehoidjatega, et teada saada, milliseid olulisi teadmisi nad hoidjakeelest ehk väikelapsega rääkimisest omandasid.

Töö praktiline väärtus on teave lapsehoidjate edasiste koolitamisvajaduse kohta. Selle uurimise tulemustest on näha, et lapsehoidjad vajavad enam koolitusi väikelaste arendamisest. Uurimusest selgus ka, et väikelaste tihe päevakava ning suur laste arv rühmas raskendab lapsehoidjatel hoidjakeelt kasutada, mistõttu on laste kõne arendamine hoidjakeele kaudu raskendatud.

Tänuõnad

Tänan kõiki lapsehoidjaid, kes uurimuses osalesid. Tänan enda peret toetuse eest bakalaureusetöö kirjutamise perioodil. Eriliselt tänan juhendajaid Ilona Võiku ja Tiia Krassi. Nende juhendamine ja suunamine oli edasiviiv ja innustas uurimust edukalt lõpetama.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev: 18.05.2021

Kasutatud kirjandus

Alumäe, T., Tilk, O., Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. Baltic HLT 2018. Külastatud aadressil <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>

Sarapuu, K. & Hallap, M. (2021). *Aitame lapse rääkima. Kuidas toetada kõnehilistusega lapse kõne arengut*. Tartu: Studium.

Argus, R. & Kõrgesaar, H. (2014). Sõnaliigid eesti lapse kõnes ja lapsele suunatud kõnes. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 10*, 37-53.

Argus, R. (2003). Eesti keele käändesüsteemi omandamine: esimestest sõnadest miniparadigmadeni. *Emakeele Seltsi aastaraamat, 49*, 23–49.

Argus, R. (2010). Mida teeb tegema-verb hoidjakeeles. U. Sutrop (Toim), *Keele rajad* (lk 17-33). Tartu Ülikool.

Bendixen, M. I., & Pelaez, M. (2010). Effects of contingent maternal imitation vs. contingent motherese speech on infant canonical babbling. M. S. Plathotnik, S. M. Nielsen, & D. M. Pane (Toim.), *Proceedings of the Ninth Annual College of Education & GSN Research Conference*, FIU (pp. 2-6).

Erelt, M., Erelt, T., & Ross, K. (2007). Eesti keele käsiraamat 2007. *Eesti Keele Instituut*. Külastatud aadressil <https://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=1>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.

Kalmus, V. (2015). Diskursusanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (Toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys>

Kirss, L. (2011). Õppenõustamisteenustega rahulolu ja nende kättesaadavus. *PRAXIS Center for Policy Studies*. Tartu

Kivi, L., & Sarapuu, H. (2009). Keel ja kõne. *Lasteaialaps peres* (lk 105-131). Tartu: Atlex.

- Kraav, I. (2017). Kõne areng ja arendamine. S.-L. Kraav (toim), *Lapsehoidja käsiraamat* (lk 55-66). Tallinn: Koolibri.
- Kutsestandardid: Lapsehoidja, tase 5 (2016). Külastatud aadressil <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10627800>
- Kõrgesaar, H. & Kapanen, A. (2016). Kust see laps need laulud võtab ehk keeleline sisend ja väljund luubi all. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat*, 12, 125-139.
- Kõrgesaar, H. (2009). Hoidjakeelele omastest joontest. *Oma Keel*, 1(2), 28–37.
- Kõrgesaar, H. (2016). *Eesti hoidjakeele pragmaatilised erijooned ja dünaamika ning mõju lapse keele arengule*. Doktoritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Lapsehoidja tase 5 koolitus koos esmaabi- ja toiduhügieeni väljaõppega õppekava (2020). Külastatud aadressil https://luwi.ee/koolitused/lapsehoidja_tase_5_koolitus_koos_esmaabi/
- Lauk, K. (2017). *Direktiivid tõlgitud lastekirjanduses ja hoidjakeeles*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.
- Luug, M. (2013). *Õppija hinnang lapsehoidja erialakoolitusele*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Marjanovič-Umek, L., Fekonja-Peklaj, U., & Podlesek, A. (2013). Characteristics of early vocabulary and grammar development in Slovenian-speaking infants and toddlers: a CDI-adaptation study. *Journal of child language*, 40(4), 779-798.
- Mayor, J., Mani, N. (2019). A short version of the MacArthur–Bates Communicative Development Inventories with high validity. *Behav Res*, 51, 2248–2255.
- Pajusalu, K. (2001). Baby Talk as a Sophisticated Register: A Phonological Analysis of South Estonian. *Psychology of Language and Communication*, 5(2), 81–92.
- Schneider, R., Yurovsky, D., & Frank, M. (2015). Large-scale investigations of variability in children's first words. In *CogSci*, 2110-2115.
- Schults A., Tulviste T., & Konstabel K. (2012). Early vocabulary and gestures in Estonian children. *Journal of Child Language*, 39(3), 664-686.
- Schults, A., Tulviste, T., & Kaljumäe, K. (2013). Eesti laste esimesed sõnad: MacArthuri-Batesi suhtlemise arengu testi tulemused. *Eesti Arst*, 92(1), 21–27.
- Sedrik, M. (2017). Laste- ja hoidjakeele sõnade päritolust. R. Argus (Toim) *Oma Keel*, 1(2), 11-16.
- Tatarmäe, E. (2018). *Kordused Eesti hoidjakeeles*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.

Urm, A., & Tulviste, T. (2016). Sources of individual variation in Estonian toddlers' expressive vocabulary. *First Language*, 36(6), 580–600.

Veisson, M. (2017). Keel ja selle tähendused. K. Kingo (Toim) *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*, (lk 35-44). Tartu: AS Atlex.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisa 1. Intervjuu kava

Tere!

Aitäh, et oled nõus osalema intervjuus.

Intervjuu viin läbi meie lapsehoiuis olevate lapsehoidjatega.

Küsin sinult 15 küsimust ning vajadusel palun mõnda vastust täpsustada või näiteid tuua. Selles intervjuus pole õigeid ega valesid vastuseid, soov on teada saada sinu arvamust ja kogemusi. Kõik on konfidentsiaalne, ehk siis ei kajastu selles lõputöös sellist infot, mis annaks sind seostada antud vastustega. Nime ja vanust ei avaldata. 'Kas sa oled nõus sellega, et salvestan meie intervjuu diktofoniga (telefoniga)? Kui mõni küsimus on selline, millele sa vastata ei soovi, on sul õigust vastamisest keelduda.

Intervjuu ajal teen vajadusel märkmeid, et hiljem oleks mul andmeid võimalik detailsemalt analüüsida.

I- Kõne arendamise olulisus ja võimalused selleks:

1. Kui oluliseks pead oma töös lapsehoidjana laste kõne arendamist?
2. Kuidas hindad enda teadmisi väikelaste kõne arendamisel?
3. Kui teadlikult sa oma igapäeva-töös lapsehoidjana arendad lapse kõnet?
4. Mil viisil saaksid veel lapsehoidjana aidata kaasa väikelapse kõne arendamisele?
5. Mida pead kõige oluliseks lapse kõne arendamisel?

II- Arvamus hoidjakeelest ning selle kasutamise võimalused lapsehoiuis:

1. Milliseid mõtteid tekitab sinus sõna „hoidjakeel“? *Vajadusel selgitada, et hoidjakeel on lapsele suunatud kõne.*
2. Mis on sinu arvates hoidjakeelele omased tunnused? Mis iseloomustab hoidjakeelt?
3. Kui oluliseks pead lapsele suunatud kõnet (ehk hoidjakeelt)?
4. Mis on takistavad tegurid lapsehoidjal lapsehoiuis hoidjakeele kasutamisel?
5. Oled kõrvalt kuulnud/kuulanud, kuidas lapsevanemad oma lastega suhtlevad? Kas mõni vanem on Sinu keelekasutust parandanud või kommenteerinud, kui Sa tema lapsega räägid?

III- Vajadused hoidjakeele tõhusamaks kasutamiseks:

1. Kui piisavaks sa pead enda teadmisi üldiselt hoidjakeelest ja lapse kõne arendamisest?
2. Milliseid hoidjakeele arendamise viise, aspekte tahaksid veel õppida/harjutada?

3. Milliseid koolitusi sinu arvates lapsehoidjad vajavad, et olla tõhusamad lapse kõne arengu toetamisel/hoidjakeele kasutamisel?
4. Kas te oma töökollektiivis arutlete lastele suunatud keele üle? (seda, kuidas võiks lastega rääkida?)

Kas sa sooviksid midagi veel enda poolt lisada?

Kas sa sooviksid hiljem salvestuse ümberkirjutust lugeda ja seda täiendada?

Kordan veel, et kõik on konfidentsiaalne ning sinu isikut selle lõputööga seostada pole võimalik!

Suur tänu, et annad oma panuse sellele uurimusele.

Lisa 2. Väljavõte ühe intervjuueeritava transkriptsioonist

Enela: Miks sa seda oluliseks pead?

L2: Et lapsel oleks ennast kergem väljendada, kui ta midagi soovib. Et ta ei peaks neid tundeid endasse jätma. Et kui ma praegu vaatan, meil on üks laps, ei räägi üldse ühtegi sõna. Tal on nii keeruline, ta lihtsalt röögib, läheb täitsa oma maailma lukku, ta ei saa sõnades ka midagi öelda. Et minu arust hästi oluline, et nad vähemalt selliseid elementaarseid asju oskaks öelda. Mulle tundub, et neil on endal hea olla, siis nagu kui saab öelda, kas või tädi, mul on pissihäda. Et ta ei pea nagu närvi minema, et ma ei saa aru. Tal on hea, kui mina saan aru, siis ta tunneb ennast minu arust turvalisemalt. Saab ikkagi väljendada ennast.

Enela: Et pead oluliseks rääkima õppimise juures, et ta end väljendada saaks?

L2: Et noh, kõiki tegevusi on ka lihtsam läbi viia, ükskõik mida.

Enela: Kuidas sina hindad enda teadmisi laste kõne arendamise või väikelaste kõne arendamise osas?

L2: Ei pea professionaaliks üldse.

Enela: Aga üldiselt lihtsalt, et kuidas sa tunned, et kas sa nagu oskad lapsi aidata?

L2: Ma isegi ei oska sulle hetkel öelda. Mõtlen... Noh, mingeid asju võib-olla noh, mis alateadvuses on salvestunud, et kuidas võiks aidata. Ikka vaatame pilte, korrutad sama asja palju kordi kordad tema sõnu järgi. See on nagu kuidagi automaatselt või see on juba oma lapse järgi, vaata praegu ... (lapse nimi) õpib rääkima samamoodi. Noh, kui ta midagi vaata näebki pildi pealt, ütleb valesti, kordan õigesti, ta proovib korrata, proovin ikka korrata, nagu papagoi onju. Et lühikesed lihtsad laused. Et ta saaks nagu aru, et tal kinnistuks, et vähemalt tuleks alguses see üks sõna, pärast kaks sõna lausesse on ju. Et ei aja asja keeruliseks võimalikult proovid lapse nagu vaatepunktist kõnet ka nagu kasutada vist. Ma arvan, et ma, noh, teen niimoodi alateadlikult või noh, vähemalt ma arvan, et ma teen nii.

Enela: Kui teadlikult sa oma igapäevatoös lapsehoidjana arendad lapse kõnet? Kas teed seda teadlikult, sihilikult?

Lisa 3. Väljavõte koondatud transkriptsioonist

6. Mida pead kõige olulisemaks lapse kõne arendamisel?

<p>L1: Ta kõne areng toimuks loomulikus järjekorras, nagu liiguks kergemalt raskema poole. Et laps, kes ei oska veel sõnugi öelda, et ei prooviks talle nagu raskemaid asju õpetada. Enne lihtsamad asjad ja siis raskemad asjad.</p> <p>E: Et siis nagu lihtsustad ka siis enda kõnet või?</p> <p>L1: Mingil määral võib-olla, aga samas ikkagi sõnad ikkagi jäävad nii nagu nad on, et.</p>
<p>L2: Kõige olulisem on üritada ta nii kaugele viia, et ta suudab keeles väljendada lihtsamaid igapäevategevusi. Et ta saaks enda tegevusi saata kõnega ja aidata ennast nagu, et mina mõistaks teda igapäevategevustes.</p>
<p>L3: No eks ole, see sõnavara omandamine küll. Ikka hakkab sellest peale, ütleb üksikud siis kordab järele. Ja noh, selge, diktsiooniga.</p>
<p>L4: Suhtlemine, eks ikka seesama, et kuuleks kõne. Jah, et ta kuuleks kõnet ja vaatab sulle otsa ja siis, ja kui on rõõmus jutt pildid ees, siis hakkab ju midagi tulema.</p>
<p>L5: Just see, nagu need laused tuleksid tal ise, mitte et nagu kordavad paljud nagu kordavad su järgi. Et, aga ta ei saa nagu sellest sõnadest või kõnest aru, et just see, et ta ise ise ütleks, moodustaks oma lauseid, vaata kuidagi no.</p>
<p>L6: Jätkuvalt suhtlemine, suhtlemine on ikkagi see kõige alus</p>
<p>L7: Suhtlemine et sa räägid lapsega.</p>

7. Milliseid mõtteid tekitab Sinus sõnahoidja keel?

<p>A: Hoidjakeel on see, kuidas hoidja suhtub lapsega. Ja mil viisil ta ennast nagu arusaadavaks lapsele teeb.</p>
<p>H: Võib-olla tulebki esimese asjana, et ma pean kind kontrollima ka ennast piisavalt n-õ, et ma kasutaks lapsele mõistetavat keelt, lihtsat keelt, lühidalt. Ei ajaks liiga pikki lauseid</p>

Lisa 4 . Väljavõtte andmetöötlusprogrammi QCMap kasutamisest kodeerimisel

QCMap Back

You are in read or

Question fo

RQ1: Milline on la

Content analyti

Inductive Categor

Definition of se

...

Abstraction lev

...

Content analyti

Coding unit

Clear meaning
text

Context unit

...

Recording unit

All Documents
Count multiple

Q Search

Category system ✕

- RQ1-1: Olulisus kõne toetamisel
- RQ1-2: Kui kõne pole siis..
- RQ1-3: Kõne tase, oskused
- RQ1-4: Kuidas õpib laps kõne
- RQ1-5: Lapsehoidja teadmised kõne arendamisest
- RQ1-6: Kõne arendamise viisid
- RQ1-8: Logopeedile suunamine/koostöö
- RQ1-9: Teadlikult arendavad kõnet?
- RQ1-10: Lapsevanema kaasamine

lan päris heaks. Olen lugenud selle kohta juurde. Läheb hästi
 ja professionaalseks üldse. E: Aga üldiselt lihtsalt, et, et
 sa tunned, et, et no kas sa oled, kas sa nagu oskad sa lapsi
 H: Ma isegi ei oska sulle hetkel öelda. Mõtlen.Noh, mingeid
 olla noh, mis alateadvuses või on salvestunud, et kuidas
 idata. Ikka vaatame pilte, korrutad sama asja palju kordi,
 tema sõnu järgi see on nagu kuidagi automaatselt või see on
 na lapse järgi, vaata praegu Joosep õpib rääkima samamoodi.
 i te midagi vaata näebki pilte, ütleb valesti, kordan
 ta proovib korrata, ma proovin ikka korrata, nagu papagoi,
 t lühikesed lihtsad laused. Et ta saaks nagu aru, et tal
 uks, et vähemalt tuleks alguseks see üks sõna pärast kaks
 h lausesse on ja, et ei aja asja keeruliseks võimalikult
 d lapse nagu vaatepunktist kõnet ka nagu kasutada vist. Ma
 et ma, noh, teen niimoodi alateadlikult või noh, vähemalt ma
 et ma ten nii

rvan, et päris head.

e väga hästi aga mõningad kogemused ikkagi on olemas, et
 a suunata logopeedile, kui lapsel on midagi kõnega
 õime.

s ikkagi võtta selliseid koolitusi võib-olla noh, selles vallas, et
 gi jäävad natukene puudulikuks, et see, mis on nagu endal ja
 aga ja et see nagu mõned on läbitud, aga nagu võiks nagu
 a seda infot võiks rohkem olla.

dlasti võiks olla suuremad teadmised selles mõttes, et
 si, asju ma ei ole väga nagu, ei ole olnud, väga lapsehoidjatel
 agu selles mõttes kõne koolitus ja vaata, et saaks nagu kuskilt
 fot juurde, et need info ongi tulnud põhimõtteliselt praktika
 ja koos logopeediga arutades. MC: Väga oluliseks sellepärast,
 aaksin nendega suhelda ja nendega koostööd teha
 ivad kehvaks aga arendan ise edasi. Logopeediga koostöös
 aberid ja sealt saime nii-öelda siis juhtnööre, kuidas kõnet
 da. juhendmaterjalide paberite peal on ilusti välja toodud,
 d tegema peavad ja kuidas ma neid aidata saan, selline üle
 üleüldine...kõigi laste abistamiseks.

Kui teadlikult sama igapäevatööst lapsehoidjana arendad lapse
 kõnet? Või teadlikult sa seda teed, et kui lapsega suhtled?

Lisa 5. Väljavõte kategooriate loomisest ning koodide jaotamisest Exeli tabelis

LH			
3 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	Sest laps ainult selle tõttu ju saabki selle keele, õppides kuidas ümberringi räägitakse.	
4 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	sest see aeg ta on nii väike ja temal neid sõnu, mis hakkavad tulema, neid aidata tal õelda ja suunata teda. Siis ta hakkab hiljem paremini rääkima ja	
5 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	kuna vaata, nad on väikesed, et meie nagu parem ikkagi nagu selle algsele kõnelik rõhku ja me peame ka ikkagi neid suunama ja rääkima ja õpetama:	
4 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	aitame tal neid sõnu kogu aeg korrata ja järjest pikemaid sõnu välja õelda	
4 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	siis ta on ise ka nii õnnelik ja siis kiidad teda siis nii tubli, sa ütlesid järgi nagu	
5 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	nagu parandada, kui on vaja. Aitab, kui ta ei oska nagu mõnged sõna, mingit sõna nagu õelda hästi või.	
6 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	räägin hästi palju kindlasti, et suhtlemine on ju peamine kõne arendamine et lapsega nagu suhelda koos ja noh,	
5 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	mida rohkem sa lapsega suhtled, seda paremini ta hakkab rääkima ja kui tal ei ole probleeme, temaga on vaja rääkida.	
6 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	Kindlasti lapsega suheldes siis ütleme silmast silma, et ta, et kui ma temaga nagu suhtlen, et aga reaalselt üritaks mulle nagu silma vaadata, et siis n	
3 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	No eks ole, sest sõnavara omandamine küll ikka hakkab sellest peale, ütleb üksikud siis korda järele	
4 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	Suhtlemine, eks ikka seesama, et kuuleks kõne.	
4 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	et ta kuuleks kõnet ja vaatab sulle otsa ja, ja siis ja kui on rõõmus jutt pildid ees, siis, siis hakkab ju midagi tulema	
6 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	Jätkuvalt suhtlemine, suhtlemine on ikkagi see kõige alus	
7 RQ1-4	Kuidas õpib laps kõne	Suhtlemine et sa räägid lapse	
1 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Hindan päris heaks. Olen lugenud selle kohta juurde	
2 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Ei pea professionaalseks üldse	
3 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Ma arvan, et päris head	
4 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Mitte väga hästi aga mõningad kogemused ikkagi on olemas	
5 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Jäävad natukene puudulikuks, et see, mis on nagu endal ja praktikaga ja et see nagu mõned on läbitud, aga nagu võiks nagu veel olla seda infot võik	
6 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Kindlasti võiks olla suuremad teadmised selles mõttes	
7 RQ1-5	Lapsehoidja teadmised kõne	Jäävad kehvaks aga arendan ise edasi	
2 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	vaatame pilte, korrutad sama asja palju kordi, kordad tema sõnu järgi	
2 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	midagi vaata näebki pildi pealt, ütleb valesti, kordan õigesti, ta proovib korrata, ma proovin ikka korrata, nagu papagoi, on ju.	
2 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	ei aja asja keeruliseks võimalikult proovid lapse nagu vaatepunktist kõnet	
7 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	Logopeediga koostöös saime paberid ja sealt saime nii-õelda siis juhtnööre, kuidas kõnet arendada	
3 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	mis on pildi peal või siis noh, nimetada värvusi mänguasja puhul et need kinnistuksid ja noh, nii-õelda rääkida siis seda või tema, ütleb mingi omam	
4 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	Et lihtsalt rõõmsalt teha seda, et mängides	
4 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	igapäevaseid toimetusi tehes siis teadlikult püüavadki, tema kõne arendada	
6 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	lapsega nagu suhelda koos ja noh, läbi mängu	
7 RQ1-6	Kõne arendamise viisid	raamatute vaatamised.Selles mõttes ikkagi teadlikult just läbi mängu ikkagi ma üritan ju suhelda temaga ja kõnet ja arendada.	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Enela Veiksalu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Tartu vallas töötavate lapsehoidjate arvamused lapse kõne arendamisest hoidjakeele toel“ , mille juhendaja on Ilona Võik ning kaasjuhendaja on Tiia Krass, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Enela Veiksalu

18.05.2021